Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 31 ◆ Четвер, 14 лютого 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

Отже, якщо матері наших дітей працюватимуть на виробництві протягом шести годин без втрат у зарплаті, це коштуватиме українській державі 4,2 мільярда карбованців.

Парламент таку поправку до трудового законодавства відхилив, як відомо. Як і деякі інші поправки щодо трудящих жінок.

Жінка, безумовно, поняття музичне.

Але жодна у світі музика не коштує так дорого.

Мимоволі проймаєшся повагою до калиму, освяченого ісламом: усі можливі збитки сплачуються наперед.

Розкладаємо ті чотири мільярди на потенційних женихів і...

Але — зась, негуманно і не по-християнськи.

Хоча держава останнім часом і вдається до подібних заходів у боротьбі з зайвими грошима населення...

В усякому разі, парламент вирішив ще подумати.

І оголосив музичну паузу.

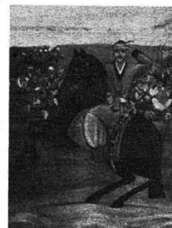
Нам залишається зробити те саме.

Запрошуємо послухати музику на сторінці 9-й під рубрикою «Дзеркало».

Віталій ЖЕЖЕРА.

Фото Богдана ПРИЙМАКА.





Дві полярні точки зору на особистість чернігівського полковника Павла Полуботка висловлюють автор «Сына Отечества» і відомий український письменник. Темою публікації «Які дороги ведуть до скарбу» є не бочка з золотом, яка нібито знаходиться в Англії, а наша історія і наше сьогодення. Читайте 12—13 сторінки.



Як моторошний сон — «урочиста лінійка»: вишикувані в ряд... інвалідні коляски. Мабуть, зла іронія долі навмисне закинула безруких безногих дітей у Богом забуті піщані кучугури. В усякому разі не лелека сюди їх приносить. Про важке життя мешканців Цюрупинського інтернату для інвалідів дитинства читайте на 10-й стор.

ПРО ВІДКРИТТЯ П'ЯТОЇ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ СРСР

Відкриття п'ятої сесії Верховної Ради СРСР відбудеться на спільному засіданні **Ради Союзу і Ради Національностей** 18 лютого 1991 року о 10 годині ранку в залі засідань палат Верховної Ради СРСР у Кремлі.

ЗУСТРІЧ У БАГДАДІ

У вівторок у Багдаді відбулася зустріч між Президентом Іраку Саддамом Хусейном і особистим представником Президента СРСР Є. Примаковим, який передав іракському лідеру послання М. Горбачова. Як повідомило, посилаючись на багдадське радіо, агентство Ассошіейтед Пресс, С. Хусейн заявив радянському представникові, що «Ірак готовий співробітничати з СРСР, іншими країнами і організаціями в пошуку мирного, політичного врегулювання основних проблем регіону, включаючи ситуацію в Перській затоці». Разом з тим, за повідомленням агентства, президент Іраку підкреслив: народ, збройні сили і керівництво цієї країни готові воювати аж до поразки сил союзників. Раніше того ж дня Є. Примаков зустрівся з міністром закордонних справ Іраку Таріком Азізом. Багдадське радіо передало також, що радянський представник відвідав райони Багдада, які особливо сильно потерпіли від бомбардувань.

(ТАРС, 13 лютого).

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955.
Тираж 166.150.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

УВАГА! У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» (9—16 стор.) вкладено між 4 і 5 сторінками.

КРИМСЬКИЙ КОМПРОМІС

Після першої перерви 12 лютого сесія продовжила обговорення постанови по порядку денному, процедурі та порядку висвітлення роботи в засобах масової інформації. Оскільки сесія прийняла рішення скоротити час пленарних засідань до однієї третини загального робочого часу (8 днів на місяць) з тим, щоб решту використати на роботу комісій та на виборчих дільницях, після дискусії прийнято рішення й надалі вести прямі радіо- та телетрансляції. Що стосується форм висвітлення роботи сесії в газеті Верховної Ради «Голос України», а також періодичності депутатських каналів на телебаченні, то вирішено віддати це на розгляд редакцій. Голова Верховної Ради сказав при цьому: «Я не хочу бути цензором для всієї України».

Далі розглядалось питання про автономію Криму. Першим доповідав голова Комісії з питань законності **О. Коцюба.** Він навів деякі історичні довідки. Декретом ВЦВК за № 566 від 18 жовтня 1921 року створено Кримську АРСР. У 1946 році її ліквідовано. Нарешті, 14 листопада 1989 року Верховна Рада СРСР прийняла декларацію «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, які були піддані насильницькому переселенню, і забезпечення їх прав». Доповідач наголосив, що Кримська облрада йде послідовно законним шляхом (в рамках Конституцій СРСР та УРСР), в референдумі 20 січня взяли участь понад 80 відсотків населення, більше 90 відсотків якого висловилось за відновлення автономії Криму в складі України. Тому, хоча Комісія не дійшла згоди в якомусь конкретному рішенні, Президія вирішила це питання внести на розгляд сесії.

Депутат **С. Волковецький** зауважив, що мова повинна йти про національну, а не територіальну автономію, інакше довелося б обговорювати проблеми автономії Донбасу, Галичини тощо. Депутат О. Коцюба на це відповів: оскільки нема єдиної нації в Криму — мова не йде про національну державу. На півострові проживають 68 відсотків росіян, 24 відсотки українців — отже, мова йде про багатонаціональну автономію.

Далі виступив заступник голови Комісії з питань державного суверенітету та міжнаціональних відносин **Л. Корнеєв.** Він повідомив, що на засіданні Комісії не було одностайності, і тому, щоб не відкладати розв'язання проблеми, вирішено передати її на розгляд сесії. Навіть кримські татари, з якими довелося розмовляти членам комісії в ході підготовки питання, не були одностайними: розглядати сьогодні питання про статус Криму або після остаточного переселення туди всіх кримських татар. На це, як зауважив Л. Корнеєв, знадобиться ще мінімум десять років, а проблема не терпить. Він доповів, що вже підготовлено проект Закону про національні меншини, в якому закладено вирішення проблем як українців у Криму, так і росіян, інших народів в інших частинах України.

Потім виступив голова Кримської облради **М. Багров.** Він заявив, що проблема зміни державного статусу Криму виникла не з ініціативи кримчан, а в зв'язку з прийняттям Верховною Радою СРСР декларації про відновлення в правах депортованих народів. Він пояснив, що об'єктивна потреба зміни статусу Криму виникла в інтересах всіх народів півострова, що делікатність питання поновлення державності, яка історично існувала в формі автономії з урахуванням обставин, які змінились, змусила за дорученням облради провести ретельну, всебічну експертизу можливості підвищення статусу Криму. В Конституції 1921 року (Кримської АРСР), повідомив доповідач, гарантувались права всіх народів Криму без надання переваг жодному з них. Цікавий досвід адміністративно-національної побудови тих років: в 1930 році в Криму було 16 районів, з яких 9 змішаних, 5 татарських, 1 російський та 1 єврейський. До них в 1936 додались ще 6 змішаних, 2 татарські, 1 німецький. Кримсько-татарської автономії на рівні області як такої не було ніколи, підкреслив М. Багров. Ми вже почали вирішувати проблеми кримських татар, що повертаються, вів далі промовець: на кошти, буквально вирвані в Центру, 20 тисяч дітей уже вивчають свою мову (це більше, ніж в Узбекистані), видається газета, поновлено театр, відкрито факультет в університеті. Конституція Криму буде розроблена за участю всіх його народів і враховуватиме інтереси всіх. І останнє, що сказав промовець: Крим відновлюється як автономія в складі суверенної України.

Надійшло кілька пропозицій щодо прийняття рішення по автономії Криму. Вирішено було обговорити його протягом години. Депутат **О. Шевченко** запропонував відкласти рішення до переселення всіх татар в Крим і проведення нового референдуму.

Заступник Голови Верховної Ради **В. Гриньов** застеріг депутатів не йти проти рішення кримчан і прийняти постанову.

Останнім висловився Голова Верховної Ради **Л. Кравчук.** Він сказав: ми добре знаємо, що сталося в тих республіках, де парламенти слухали не всіх людей, а лише частину. Тоді з'явилися комітети національного порятунку і пролилася кров. Він застеріг від такого повороту подій на Україні.

Постанову про надання автономії Криму було прийнято більшістю голосів.

Костянтин ПАРИШКУРА, спеціальний кореспондент «Голосу України».

ЗАПИТАННЯ ОДНЕ. А ВАРІАНТІВ І ВІДПОВІДЕЙ?

Вирішивши питання відновлення державності у Криму і продемонструвавши, що порадувало, справжню людську і депутатську солідарність із заступником Голови Верховної Ради УРСР В. Гриньовим, звинуваченим депутатом В. Коржиком у перепродажі автомобілів, народні обранці, врешті-решт, уранці 13 лютого підійшли до розгляду питання, справді доленосного для України. Питання, від розв'язання якого, зрештою, й залежить остаточне з'ясування, чи не помилилися виборці республіки, опускаючи весною минулого року бюлетені за того чи іншого депутата.

Мова йшлася про вже згадувану деталізацію умов проведення референдуму про майбутнє Союзу, призначеного на 17 березня цього року. Що не кажи — робота мінерів, тільки на карту поставлено ще й життя і майбутнє 52-мільйонного народу республіки.

До цієї події ставлення у суспільства різне. Відповідне воно і серед депутатського корпусу.

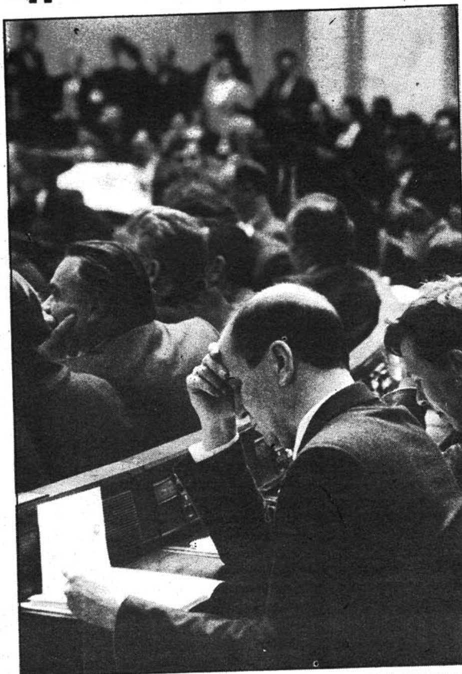


Фото Олександра КЛИМЕНКА.

— Постанова Президії про референдум мені подобається майже в усьому, за винятком одного — ми пишемо: звернутися до Верховної Ради СРСР за дозволом провести власний референдум. Наш варіант питання референдуму передбачає створення конфедерації, а не федерації, і я готовий за нього голосувати за умови, що ми за дозволом ні до кого не звертатимемося, — говорить депутат Б. Мокін (Вінниця). — Ми — законодавчий орган і маємо приймати власні рішення і втілювати їх у життя. Я — за конфедерацію держав на певний період часу, коли ми віддамо центрові певні функції, наприклад, стратегічну оборону. Ми повинні гарантувати, щоб, роз'єднавши наш ядерний арсенал, у республіках не з'явилися свої Саддами Хусейни. Крім того, у нас поки що єдиний економічний простір. Це з часом Президенту СРСР може належати роль англійської королеви, а нам — країн британської співдружності.

— 17 березня — це той день, коли народ України має визначитися: бажає чи не бажає він суверенітету, — переконаний депутат В. Івасюк (Київ). — Але незважаючи на результати референдуму, навіть якщо він пройде за сценарієм Президента СРСР і більшість висловиться за Союз, це не буде фатальним для України. Вона йде магістральним шляхом до незалежності, пройде кілька років, і буде нове опитування. Референдум 17 березня, як і Декларація про суверенітет, це тільки етапи суверенізації республіки. Сьогодні ж Верховна Рада України має визначитися: вона за чи проти Союзу суверенних держав із союзними керівними органами-координаторами за напрямами і програмами розвитку суспільства: економіки, військових справ, екології тощо. Але ні в якому разі — не наддержавні керівні органи Союзу.

— Майбутнє України однозначне — суверенна держава, — впевнений депутат І. Бойко (Запоріжжя). — Голосуючи за Декларацію про суверенітет, ми взяли на себе обов'язок його втілювати в життя. Це — справа честі і совісті кожного депутата. Союзний варіант референдуму недопрацьований, і я хотів би, щоб у нас пройшов паралельний референдум, і ми були за нього відповідальними.

— Декларація про суверенітет визначила майбутнє України, — переконаний депутат О. Бандурка (Харківщина). — Це — незалежність: економічна, політична, державна, однак ми не повинні відгороджуватися від

(Продовження на 3-й стор.).

УКРАЇНА І РОСІЯ: РУБЕЖІ ЄДНАННЯ

Нотатки після конференції

МІЖРЕСПУБЛІКАНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ВЕРХОВНИХ РАД, РАД МІНІСТРІВ РЕСПУБЛІК, МІСЦЕВИХ РАД НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ, ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ З ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ РСР І РРФСР, ЯКА ЦИМИ ДНЯМИ ВІДБУЛАСЯ У ДОНЕЦЬКУ, ВИСЛОВИЛАСЬ ЗА ВСЕБІЧНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ЗМІЦНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ РЕСПУБЛІКАМИ.

Після укладення Договору між Україною і Росією пройшло чимало часу. Де-юре він уже почав діяти, визначати підходи і позиції у стосунках між республіками. Де-факто — реальних наслідків поки що немає. Чи майже немає. Угода, як і будь-яка інша висока угода, звичайно ж носить характер декларації, визначає лише основні принципи взаємодії, шляхи і концепції. І тільки життя в спромозі наповнити її реальним змістом.

Якось так уже повелося, що акцент на гуманітарних проблемах зробив свою справу і багатьом почало здаватись, що саме у цьому — ключ до справжнього реального суверенітету республік. А про азбучну істину, що рушій прогресу — економіка, нам нагадують лише порожні прилавки магазинів. За останні місяці інфляція в республіці сягла 50 відсотків, кризові явища наростають. Здається, що наша економіка перетворилась на хворобливий тромб, який не дає нормально розвиватись суспільству. Промислові підприємства, ще донедавна абсолютно благополучні, переходять у розряд збиткових, нерентабельних.

На міжреспубліканській конференції представників Верховних Рад, Рад Міністрів республік, місцевих Рад народних депутатів, підприємств і організацій з проблем реалізації Договору між Українською РСР і РРФСР, яка цими днями відбулася в Донецьку, називались найголовніші — порушення поставок, розриви традиційних зв'язків між підприємствами, областями, республіками. Жорстка конфронтація між місцевими Радами народних депутатів і промисловими підприємствами, які знаходяться на території, підпорядкованій Радам, війна законів.

Як справедливо зауважив у своєму виступі на конференції заступник Голови Верховної Ради УРСР В. Гриньов, ми зараз подібні на тих істот, які все життя звикли лазити по деревах, а тут раптом доводиться вчитись ходити по землі. А ходити ми ще не вміємо, тому так часто падаємо, набиваємо собі гулі. Все ж іншого шляху, крім налагоджування горизонтальних прямих зв'язків немає. В цьому сходилась більшість виступаючих. Наприклад, О. Макаровський, генеральний директор Оренбурзького пивоб'єднання одним з перших вніс пропозицію щодо створення координаційного центру, який би узгоджував питання економічного співробітництва республік. І при цьому зауважив, що Ради, врешті-решт, відображають інтереси того регіону, що її обрав. Тому на рівнях Рад і їх виконавчих органів неможливо налагодити нормальні повноцінні економічні зв'язки. Будь-яка спроба в цьому напрямі приведе знову до «вертикалі», до адміністрування і диктату.

І. Дорошин, начальник відділу Держкомітету УРСР з питань економіки у своєму виступі відзначив, що справжнього механізму взаємодії союзних республік поки немає. Існують лише захисні заходи, як от талони, купони... А між тим залежність окремих республік і регіонів країни від зовнішніх поставок досягає іноді ста відсотків.

Довгі роки перебування економіки України в рамках народногосподарського комплексу Союзу не могли не вплинути на формування структур її промисловості і рівня економічних зв'язків з іншими республіками. Нині Україна практично не може забезпечити нормальне функціонування своєї економіки без значних зовнішніх поставок сировини, матеріалів, топлива тощо. Зараз внутрішні потреби УРСР забезпечуються за рахунок власного виробництва лише на 82 відсотки, а конкретно: по деревині — лише на 25, по топливно - енергетичних ресурсах — на 60, а ввіз по каучуку стовідсотковий, кольорових металів — на 80. Річні потреби України в завізній нафті і нафтовому концентраті — 82 мільйони тонн, природному газові — 96 мільярдів кубометрів. У той же час Україна вивозить рослинного масла близько 500 тисяч тонн, молокопродуктів приблизно 3 мільйони тонн, м'яса — 500 тисяч тонн, цукру 5,4 мільйона тонн. Розрахунки показують, що зв'язки, які склалися протягом останніх десятиліть, не є в теперішній час раціональними. І справа навіть не в тому, що ми часто ввозимо за тридев'ять земель продукцію, яку могли б без особливих труднощів самі виробляти і тим самим знизити залежність економіки України від інших республік. Головне — порушення балансу ввозу і вивозу, до якого призвів диктат центру. А це — від'ємне сальдо, яке боляче б'є по фінансах України.

Зазначалося, що уряд республіки не міг суттєво впливати на ці процеси. Тільки з часу прийняття Декларації про державний суверенітет Україна стала єдиним і справжнім господарем всього наукового, промислового і технічного потенціалу, розташованого на її території. В даний час УРСР уклала Договори майже з усіма республіками.

Але, говорив у своєму виступі народний депутат СРСР С. Конєв, поки нема узгодження в питаннях великої політики і великої економіки, всі «гулі» від помилок і прорахунків «верхів» сипляться на місцеві Ради, породжуючи безкінечні дефіцити, тютюнові і мильні бунти.

Фактично сьогодні промислові підприємства опинились у лабетах союзних і республіканських законів, які часто суперечать один одному, а ще — під пресом останніх Указів Президента. Тому вони вибирають той шлях, який найбільш вигідний, не враховуючи при цьому комплексу проблем, республіканських інтересів. Це породжує анархію. Тому багато хто з делегатів конференції вбачає перспективу в рухові не до республіканського, а виключно до загальносоюзного ринку. Так, депутат СРСР О. Бойко абсолютно переконаний, що розвал централізованих політичних структур призведе до економічного розпаду, з якого уже виходу не буде. Він виступив також проти республіканської валюти, котра, на його думку, лише призведе до розриву останніх зв'язків і в такому випадку узгоджувати нам уже буде нічого.

Голова Дніпропетровської Ради по приватизації Р. Василишин у продовження дискусії відзначив, що саме економічна політика центру привела до фантастичних розмірів грошової емісії. Тепер керівник заводу стоїть перед вибором: або виконати наказ Президента по стабілізації зв'язків і одержати на рахунок підприємства «дерев'яні» карбованці, або поїхати в Москву і всіма правдами і неправдами добитись ліцензії на вивіз товару або сировини за кордон. У всіх бідах нашої економіки представники центру звинувачують прийняті республіками Декларації про суверенітет, які нібито розбалансовують економічні зв'язки. Але ж фінанси республік були безнадійно розладнані ще задовго до прийняття Декларацій. І доки не стабілізуються фінанси, двосторонні угоди будуть неефективними.

Треба зазначити, що делегати конференції, на якій головували заступники Голів Верховних Рад В. Гриньов та Б. Ісаєв, віддавали собі звіт у тому, що економічна модель, яку вони вироблять на спільній зустрічі, стане основою і для зв'язків з іншими республіками. Навмисно звужуючи тему розмови, всі так чи інакше розуміли, що створення, наприклад, товарних бірж, ланцюжка торгових палат, як їх підструктур, інформаційних банків, не може працювати тільки на дві республіки. Ці осередки неминуче перетворяться у економічні координаційні центри з широким спектром захоплення. Але тим не менше саме діалог представників промисловості і Рад народних депутатів Росії та України, як найкрупніших торгових партнерів, допоміг чіткіше накреслити шляхи до справжнього ринку.

А що ринок потрібно будувати і він не з'явиться сам по собі, усвідомлювали всі. Тому, як не намагались делегати конференції не торкатися політичних питань, все ж у кінцевому підсумку всі їхні виступи зводились до того, що лише розв'язання політичних питань дозволить повноцінно функціонувати новим формам у економіці і торгівлі. І хоч гостра дискусія, яка розгорнулась навколо вироблення рекомендацій щодо економічного захисту Декларацій республік, не привела до консенсусу, все ж не була безплідною — допомогла побачити ті проблеми, які неминуче стануть перед нами завтра.

Наталя ДЗЮБЕНКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України»
Донецьк.

ЗАПИТАННЯ ОДНЕ. А ВАРІАНТІВ І ВІДПОВІДЕЙ?

(Закінчення.
Початок на 2-й стор.).

інших республік. З ними ми повинні розвивати найтісніші зв'язки. Я буду підтримувати референдум 17 березня з одним питанням: «так» або «ні». Варіант нашого парламенту «лукавий»: обидва питання за Союз. А якщо громадяни проти Союзу взагалі, що їм робити?

А проект Президії Верховної Ради УРСР, визнавши президентське питання референдуму як «нечітке, неконкретне і некоректне» і прийняте «з перевищенням повноважень», запропонував включити до бюлетеня для таємного голосування запитання такого змісту:

«1. Чи вважаєте ви необхідним збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, в якій повною мірою гарантуватимуться права і свободи людини будь-якої національності.

2. Чи вважаєте ви необхідним, щоб Союз Радянських Соціалістичних Республік став Союзом Радянських Суверенних Держав, у яких кожний народ буде сам вирішувати свою долю».

І сесія, ратифікувавши договір між Україною і Білорусією на засадах рівноправності і невтручання у внутрішні справи, перейшла до обговорення питання про референдум.

О. Коцюба, голова Комісії у питаннях законодавства і законності, який доповідав про необхідність проведення референдуму з власним варіантом запитання, закликав депутатів до виваженості і мудрості, бо «війна законів веде до війни між народами», а правильне визначення свого ставлення до майбутнього України — це «екзамен на депутатську мудрість». Щоб проводити свій референдум, наголосив він, республіка має і конституційні підстави (статті 5 Конституції СРСР і УРСР), і правові нормативні акти СРСР (Закон СРСР «Про розмежування повноважень між Союзом РСР і суб'єктами федерації» від 26 квітня 1990 року, Закон СРСР «Про всенародне голосування-референдум у Союзі РСР» від 27 грудня 1990 року). Але депутат зупинився й на можливих наслідках цього референдуму. Треба вирішити протиріччя між Союзом і Україною, бо Союз ніхто не уповноважував проводити референдум на Україні, і він мав би з повагою поставитися до республік та їх найвищих державних органів і вирішити це питання на З'їзді народних депутатів СРСР, а не на Верховній Раді, де було зареєстровано 416 депутатів, а «за» голосувало всього 306 парламентаріїв. Не вирішено, сказав О. Коцюба, яким буде й нове державне утворення: федерацією чи конфедерацією. За оновлену федерацію, в якій триватимуть міжнаціональні сутички, заявив депутат, голосувати у мене не підніметься рука. Нам потрібна конфедерація. Яким бути Союзу дасть відповідь 17 березня український народ. Найоптимальніший варіант, як на мене, коли вона співпаде з рішенням депутатів.

Володимир СКАЧКО,
спеціальний парламентський кореспондент «Голосу України».

Виступи депутатів під час обговорення питання про референдум читайте в наступних номерах газети.

АНДРІЯКА Олександр Олександрович, Ірпінський виборчий округ № 212, що на Київщині. 1952 року народження, українець, член КПРС, закінчив Київський інженерно-будівельний інститут, інженер-будівельник.

Голова Ірпінської міської Ради народних депутатів.

Хто є хто

ОДИН З ПЕРШИХ

— Що, на вашу думку, позитивне, а що негативне в нинішній Верховній Раді?

— Плюс у тому, що Верховна Рада вперше так демократично розв'язує всі питання, так само як і обрана вона попри всі можливі заперечення демократичним шляхом. Плюс і те, що є більшість і опозиція, і в суперечці між ними народжується істина, про яку ми всі говоримо.

А мінус у тому, що частина депутатів, як і раніше, зі старих позицій дивилася на Верховну Раду як на констатуючий орган: хтось підготував законопроекти, десь їх обговорили, а депутати приїхали на два-три дні, проголосували і роз'їхалися по домівках. Дехто й сьогодні на це розраховував, тому намагався взяти «фортецю» в лоб, без підготовки, без варіацій, обговорення. Цей «мінус» заважає й сьогодні.

— Вам не важко поєднувати кілька посад і депутатські повноваження?

— Так, я належу до тих депутатів, хто не покинув колишню роботу, поєднав депутатство з посадами першого секретаря міськкому партії і голови райради. Ірпінь недалеко від Києва, тому мій робочий день починався там, продовжувався тут і закінчувався знову там. А основну увагу треба зосереджувати на роботі в парламенті, тому я одним із перших серед перших секретарів комітетів партії відмовився від цієї посади. Але сьогодні знову треба думати, бо є закон про суміщення посад голів міськради й міськвиконкому...

— А чим ви займалися на депутатських канікулах?

— Канікул як таких у мене не було, і я працював у тому режимі, що передував моєму обранню. Січень — це сезон роду «посівна» в господарстві: треба складати плани, підписувати договори в різних галузях. Цим і займався.

— Ви хотіли б, щоб у вашому районі з'явилися фермери?

— У мене район дачний, чи не єдина на Україні адміністративно - територіальна одиниця, яка не має своєї землі. Вона належить радгоспам Києво-Святошинського району, хоча й підходить впритул до селищ нашої міськради. До мене, як до голови міськради, йдуть люди з проханням дати землю, але я нічого не можу. Ми на сесії міськради прийняли рішення про створення Ірпінського району, підпорядкування нам радгоспів. Нас оточують дачі, садово-городні ділянки, під які землю дав Києво-Святошинський район, а ми не можемо виділити цю землю під індивідуальну забудову й господарювання...

— Мабуть, серед дачників є й такі, з якими важко впоратися законним шляхом?

— Важко боротися. У мене поки що не виходить. На підпорядкованій нам території проживає близько 100 тисяч жителів, а ми не можемо собі побудувати навіть, вибачте, елементарного міського сміттєзвалища. Заклали ми його в 1987 році, затратили майже 250 тисяч карбованців, а поруч розташований дачний кооператив «Озера-15», де господарі різні, займають високі пости в Раді Міністрів, у Верховній Раді, в ЦК Компартії України. На їхню вимогу будову закрили, і ми возимо наш «вантаж» за 40 кілометрів у Бородянку або в Боярку. Отака «боротьба»...

— Ви створили в себе депутатський клуб «Діалог» для тіснішого зв'язку з виборцями. Знайшли спільну мову: влада і народ?

— Було таке бажання, щоб усі депутати, обрані від нашої території, справді тісніше співпрацювали з виборцями, враховували їхню думку. Я віддаю туди всі бюлетені, проекти законів, що обговорює парламент, — нехай люди читають, пишуть пропозиції. Але перші засідання «Діалогу» показали, що переважно ходять на них представники Руху, Товариства української мови, республіканської партії. Секретарі первинних організацій Компартії України чомусь уникають клубу. Я ж чекав, що це буде різносторонній зв'язок.

— А сім'я свого батька-депутата вдома бачить?

— Бачить, але не часто. Інколи буває, я їду — вони ще сплять, приїжджаю — вони вже сплять. У мене дружина — медсестра, двоє синів: восьмикласник — старший і менший — у цьому році збирається до школи. З нами живе теща з евакуйованої Прип'яті. Вони мене розуміють.

— Ви живете в Києві, їздите на роботу електричкою хвилин 50. Чим ви займаєтеся в цей час?

— В основному — говорю з людьми. З них багато хто знає, що я їжджу в третьому вагоні, тому приходять побесідувати. Я не уникаю, це мені допомагає.

Вів бесіду **Володимир СКАНЯ.**

Фото Ігоря ПЕТРОВА.

Тільки факти

АНТИГРИПОЗНИЙ СТРАЙК

З понеділка у всіх середніх школах Луганська перервано на десять днів навчання. Такий крок зроблено з огляду на наближення епідемії грипу. А медикаментів може не вистачити.

ПЕРЕМОЖЦЯМ — ВІД ПЕРЕМОЖЕНИХ

У Луганському аеропорту приземлився літак Іл-76. В подарунок луганчанам із об'єднаної Німеччини надійшла продовольча допомога — 25 тонн вантажу, розфасованого в пакунки по 10 кілограмів кожний. Їх отримали інтернати, дитячий будинок, ліквідатори чорнобильської катастрофи. Та так уже сталося, що продовольча допомога з Німеччини надійшла в Луганськ напередодні 13 січня — 48-ї річниці з дня визволення міста від німецько-фашистських загарбників. А тому подумали і вирішили: подарунки в госпіталь інвалідів Великої Вітчизняної війни не посилати. Найсумніше те, що вирішили правильно: як їм — інвалідам війни, переможцям — отримувати хай і добрі дарунки, але від переможених...

«ЗОРЯ» У ФІНАЛІ

Луганська футбольна команда «Зоря» з переходом до ринку опинилася на грані ліквідації. Комерційний директор госпрозрахункового спортивного клубу «Зоря» Євген КРАКОВ повідомив:

— За оренду стадіону й тренувальної бази теплозобудівне об'єднання імені Жовтневої Революції вимагає з нас 140 тисяч карбованців на рік. Міське управління внутрішніх справ — за забезпечення охорони правопорядку під час матчів — вимагає 130 тисяч карбованців. Це — за 27 календарних ігор щороку. Таких коштів у команди нема. Якщо місто нас не підтримає, найближчим часом «Зоря» перестане існувати.

Юрій ЧЕПУРНОВ.

Луганськ.

Телеграфним рядком з Одеси

УЧИСЬ, МАТВІЙКУ, ДАМ КОПІЙКУ

5 тисяч доларів щороку — таку стипендію одержуватимуть двоє щасливчиків, яким пощастить після конкурсного відбору поїхати з Одещини на навчання за кордон. Ще десять солідних (по 2 тисячі карбованців) заснувала обласна Рада народних депутатів для студентів радянських вузів. Так готуватимуться кадри найдефіцитніших для Причорномор'я професій.

ДАВІТЬ НА ЗДОРОВ'Я

Першу партію невеликих пресів для вичавлення виноградного соку відправив у торгівлю Арцизький дослідно-експериментальний завод ВО «Будгідравліка». На Задністров'ї, де традиційно розвинуте домашнє виноградарство та виноробство, у цьому році отримають не менше як 500 міні-пресів. На підприємстві налагоджується й випуск малогабаритних дробилок, яких теж заждалися на селі.

ПРОБІГ ОДЕСА—ЙОКОГАМА

Олімпійська чемпіонка одеситка Надія Олізаренко стала переможницею колективного забігу на 10 кілометрів, що відбувся у Йокогамі, місті-побратимі Одеси. Успішно виступила й команда клубу «Одеса-спорт», уперше запрошена на такі змагання. Спортсмени повернулися додому не лише з перемогою, а й з чималим вантажем медикаментів та разових шприців, подарованих йокогамцями.

ЦІНА НЕ СТРАШНА

У Комінтернівському районі, з ініціативи місцевої райради, сільськогосподарські підприємства налагодили продаж за низькими цінами м'ясопродуктів, молока, яєць, фруктів інвалідам та учасникам війни, воїнам-інтернаціоналістам, вдовам фронтовиків. Почин знаходить підтримку в інших районах Причорномор'я.

ДІМ БУДУЄТЬСЯ ЗНИЗУ

«Одесоблагробуд» щойно з державного об'єднання перетворився в господарсько-будівельну асоціацію кооперативних та орендних підприємств. Це сталося на вимогу «низів» — сільських будівельних організацій. Робота асоціації будується на договірній основі самостійних організацій, між якими діятимуть тільки економічні стосунки.

ЗА «ПОРТО-ФРАНКО»

Створено комітет Одеського облвиконкому, що займатиметься проблемами формування вільної економічної зони. Її концепцію розроблено групою науковців-ентузіастів. Проведено міський референдум. Більшість одеситів висловилася за впровадження «порто-франко».

Георгій ВОРОТНЮК, власний кореспондент «Голосу України».

ЛІКУВАЛЬНИЙ ЦЕНТР МЕТАЛУРГІВ

Перших пацієнтів прийняв лікувально - діагностичний центр комбінату «Азовсталь». Його медична «начинка» — американський електрокардіограф нового покоління, японська «Мікроспіра» для пульманологічної діагностики, сучасна ультразвукова та ендоскопічна апаратура — дають змогу за лічені хвилини поставити діагноз і призначити курс лікування. Все обладнання на суму понад три мільйони карбованців комбінат придбав за рахунок прибутку.

Новий центр здоров'я металургів має статус малого підприємства — лікування тут платне. Комплексне обстеження одного пацієнта обходиться в сімдесят карбованців. Пам'ятаючи, що здоров'я дорожче від грошей, десятки підприємств Маріуполя висловили готовність оплатити своїм працівникам щорічне медичне обстеження в діагностичному центрі «Азовсталі».

М. СКРИПНИК, кор. Укрінформ.

СЕСІЯ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. 12 лютого тут відбулася сесія обласної Ради народних депутатів, на якій розглянуто організаційні питання. У зв'язку з переходом голови обласної Ради А. Поперняка на роботу у Верховну Раду Української РСР головою обласної Ради народних депутатів обраний Є. Гусельников, який зберіг за собою і посаду голови облвиконкому.

В. ШЕВЧЕНКО, кор. Укрінформ.

ТУ

Так, кия... вважає, щ... ліквідації ... на Чорнобі... начена сьо... но. Це має... мальне зме... го негативн... строфи на ... як це вказ... державних ... розробка ко... розвитку с... реалізація ... змогу вийт...

Хотілося ... розв'язати ... на лише ... із забр... матеріально... терпілим. Т... гармонію о... їхньої діял... не харчува... дико-соціал... **я. На дум... з будь-якої ... пішно вийт... чись на на... лект.** Для ... оновлені на... освіта й со... на система... треба залуч... ство. Дер... з'єднавши ... розро... цію, ...ма... відати компл...

Експре...

ВІ... ВЕЛОМА...

Художник і фотограф Павло МІНАЄВ ... приречений на інвалідність. Переніс багато ... жити не хотілося. Але знайшов у собі сил... сипед. Тут же взявся об'їхати навколо зем...

— Ідея багатьом видалася незрозумілою, тому я скоротив маршрут до розмірів Європи. Але й це майже нікого не зацікавило. Тоді з'явилася ідея велопробігу інвалідів — троє наших, троє із США. Звертався до деяких фірм, до американської преси — все марно. Виник ще задум — велоподорож по Європі за участю представників від кожної країни. Мене надихала ідея загальноєвропейського дому.

У травні минулого року я присвятив дню Перемоги власний пробіг, сів на велосипед і поїхав до Москви. За п'ять днів був там. А вже наступного дня мені запропонували вступити до Товариства вільних мандрівників. Коли повернувся до Кіровограда, мене підтримало молодіжне об'... Народилися... лопробіг ... країнах і по... ках Союзу. ... пейські кор... ними, а наш...

— ...ле... **інвалі... — нниі милосе...**

— Мода... Є аспект ... сто людськ... гів проводи... ні концерти... поміч спорт... інвалідами. ... нути увагу... лем. Я теж... себе норма... житті не во... коли сів на... моральне й... лення, біль... ли відступа...

ТАЄМНИЦІ ДЕМ'ЯНОВОГО ЛАЗУ БІЛЬШЕ НЕМА...

Факт і коментар

11 лютого 1991 року у кінозалі Верховної Ради народним депутатам продемонстрували документальний відеофільм «Хроніка Дем'янового лазу», знятий активістами івано-франківського товариства «Меморіал». Кілька років розшукували свідків, а потім кілька тижнів розкопували активісти товариства жахливі свідчення сталінської сваволі. Більше 500 жертв, розстріляних НКВС у червні 1941 року, знайшли добровольці на околиці древнього міста. Серед розстріляних — чоловіки, жінки, діти. Збереглися одяг, документи, жіночі коси, під якими два-три кульових отвори. Стріляли в потилицю... У нижніх шарах збереглися навіть напівзотлілі залишки людських тіл — так їх було багато...

На це було страшно дивитися...

— Цей фільм є одним із серії фільмів, знятих івано-франківським «Меморіалом», — говорить його голова, народний депутат УРСР Зіновій Дума. — Робочий матеріал — це понад 60 касет, на яких записані свідчення очевидців, родичів, потерпілих. Саме вони й допомогли нам взнати про механізм винищення людей у нашому краї: селян, робітників, інтелі... 1941 рік. ... ніка розкоп... ли у Дем'... це у 20 на...

Засвідче... імена жерт... документи, ... писки люде... на сторінка... прикро, що... залучилися ... органи. Н... спершу спр... ском грома... потім вилу... ти, і де вон... невідомо...

У нас є ... до правоох... але головне... ла сьогодні... жемо тільк... дям, які у в... час допомо...

...Г...

...І З ПЕРШИХ

...них серед
...комітетів
...від цієї
...дні знову
...закон про
...пів місь-
...кому...
...малися на
...улах?
...таких у
...рацював у
...передував
...ень — це
...в госпо-
...дати пла-
...говори в
...м і зай-
...щоб у
...з'явилися
...дачний,
...раїні адмі-
...торіальна
...має своєї
...ть радгос-
...шинського
...підходить
...ищ нашої
...як до го-
...ль люди з
...ло, але
...Ми на се-
...няли Ірпін-
...рядкуван-
...ас оточу-
...родні ді-
...емлю дав
...ий район,
...ділити цю
...альну за-
...вання...
...дачни-
...важко
...шля-
...ся. У ме-
...одить. На
...м терито-
...100
...ни не мо-
...ити навіть,
...ного місь-
...Заклали
...затрати-
...яч карбо-
...ашований
...«Озера-
...зні, зай-
...в Раді

Міністрів, у Верховній Раді, в ЦК Компартії України. На їхню вимогу будову закрили, і ми возимо наш «вантаж» за 40 кілометрів у Бородянку або в Боярку. Отака «боротьба»...

— Ви створили в собі депутатський клуб «Діалог» для тіснішого зв'язку з виборцями. Знайшли спільну мову: влада і народ?

— Було таке бажання, щоб усі депутати, обрані від нашої території, справді тісніше співпрацювали з виборцями, враховували їхню думку. Я віддаю туди всі бюлетені, проекти законів, що обговорює парламент, — нехай люди читають, пишуть пропозиції. Але перші засідання «Діалогу» показали, що переважно ходять на них представники Руху, Товариства української мови, республіканської партії. Секретарі первинних організацій Компартії України чомусь уникають клубу. Я ж чекав, що це буде різносторонній зв'язок.

— А сім'я свого батька-депутата вдома бачить?

— Бачить, але не часто. Інколи буває, я їду — вони ще сплять, приїжджаю — вони вже сплять. У мене дружина — медсестра, двоє синів: восьмикласник — старший і менший — у цьому році збирається до школи. З нами живе теща з евакуйованої Прип'яті. Вони мене розуміють.

— Ви живете в Києві, їздите на роботу електричкою хвилин 50. Чим ви займаєтеся в цей час?

— В основному — говорю з людьми. З них багато хто знає, що я їжджу в третьому вагоні, тому приходять побесідувати. Я не уникаю, це мені допомагає.

Вів бесіду
Володимир СКАНЯ.

Фото Ігоря ПЕТРОВА.

ЛІКУВАЛЬНИЙ ЦЕНТР МЕТАЛУРГІВ

Перших пацієнтів прийняв лікувально - діагностичний центр комбінату «Азовсталь». Його медична «начинка» — американський електрокардіограф нового покоління, японська «Мікроспіра» для пульманологічної діагностики, сучасна ультразвукова та ендоскопічна апаратура — дають змогу за лічені хвилини поставити діагноз і призначити курс лікування. Все обладнання на суму понад три мільйони карбованців комбінат придбав за рахунок прибутку.

Новий центр здоров'я металургів має статус малого підприємства — лікування тут платне. Комплексне обстеження одного пацієнта обходиться в сімдесят карбованців. Пам'ятаючи, що здоров'я дорожче від грошей, десятки підприємств Маріуполя висловили готовність оплатити своїм працівникам щорічне медичне обстеження в діагностичному центрі «Азовсталі».

М. СКРИПНИК,
кор. Укрінформ.

ТУРБОТА ПРО МАЙБУТНІ ПОКОЛІННЯ

— В ЛИСТАХ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Так, киянин В. Корнійчук вважає, що остаточна мета ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС визначена сьогодні неправильно. Це має бути не «максимальне зменшення можливого негативного впливу катастрофи на здоров'я людей», як це вказано у відповідних державних документах, а розробка комплексної моделі розвитку суспільства. Саме реалізація цієї моделі дасть змогу вийти з кризи.

Хотілося б зауважити, що розв'язати проблему не можна лише відселенням людей із забр...них тер...й і матеріальною допомогою потерпілим. Треба забезпечити гармонію основних напрямів їхньої діяльності, раціональне харчування, належне медико-соціальне обслуговування. На думку В. Корнійчука, з будь-якої кризи можна успішно вийти, тільки спираючись на національний інтелект. Для цього мають бути оновлені наука й культура, освіта й соціально-економічна система. До цієї роботи треба залучити все суспільство. Державні структури, з'єднавши зусилля, повинні розро...и наукову к...цепцію, ...має повністю ...повідати комплексній державній

Чорнобиль

союзно - республіканській програмі щодо усунення наслідків чорнобильської катастрофи.

На думку старшого наукового співробітника Республіканського науково-гігієнічного центру В. Сваткова, критичний стан склався через відсутність системного підходу. В проектах Концепції й Закону про статус території та громадян, потерпілих від радіації, до повної системності ще не дійшло. Свідченням цього є відсутність розділів про соціопсихологічне забезпечення статусу та можливі генетичні наслідки аварії.

Автор вважає, що в майбутньому, хоча й недалекому, має бути створено концепцію медико-санітарного обслуговування населення, яке проживає або проживало в радіоактивно забруднених районах. Вона також має бути системною й основною на тому, що треба сформувати в кожного мешканця забрудненої території мету свого перебування в цій місцевості. Для цього має бути створено координаційний центр санітарної освіти.

В ураженних радіацією районах основне місце в навчально-вихових програмах мають зайняти генетичні, медико-біологічні, гігієнічні, екологічні, радіоекологічні, агрохімічні знання, підкріплені конкретними рекомендаціями щодо проблем, пов'язаних з проживанням у цих районах. Рекомендації, на думку автора, допоможуть багатьом поколінням успішніше боротися з радіоактивним забрудненням, психосоматичними та вегетосоматичними враженнями кожної особи, з віддаленими генетичними наслідками. Зростання ймовірності появи хворих ставить нові етичні проблеми в стосунках між її жителями. Для розвитку почуття взаємодопомоги, доброти тощо В. Сватков вважає за необхідне різко збільшити кількість годин на вивчення гуманітарних дисциплін, відродити національні традиції, погляди та звичаї. А кінцевою й довготерміновою метою всього цього є збереження генетичного фонду нації.

Олексій БРЕУС,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

Проблему п...
читач

СКІЛЬК... ТОЇ З...

Шановний «Го... То добре, що ... важливі політич... але ж людину ... чує й багато, ... дрібних незруч... буйте проїхати ... — Кам'янець-По...

Микола .Ш...
Хмельницький.

4 лютого ми... 623-й поїзд уж... ми зайшли до ... Він був майже ... льки двоє в ко... чалися у напів... доводив, що са... вагоні гуляв по... тько Махно, і ... ливості назвав ... вагона — 24 99...

Як там не бу... рев'яна коробк... таки давньою ... Аби зігрітися, ... від тамбура до ... і познайомилися ... цею Галиною ... Вона марно на... палити «Титан» ... що цей вагон п... лютого на стан... кій. Щоб возит...

СЕСІЯ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. 12 лютого тут відбулася сесія обласної Ради народних депутатів, на якій розглянуто організаційне питання. У зв'язку з переходом голови обласної Ради А. Поперняка на роботу у Верховну Раду Української РСР головою обласної Ради народних депутатів обраний Є. Гусельников, який зберіг за собою і посаду голови облвиконкому.

В. ШЕВЧЕНКО,
кор. Укрінформ.

...тів та ра-
...дарованих

...му районі,
...райради,
...підпри-
...продаж за
...попродук-
...ктів інва-
...війни, вої-
...м, вдовам
...знаходить
...районах

...изу

...щойно з
...ння пере-
...сько-буді-
...оператив-
...приємств.
...у «низів»
...них орга-
...ції буду-
...снові са-
...між яки-
...економіч-

...Одеського
...айматиме-
...ормування
...зони. Її
...о групою
...Проведе-
...ндум. Бі-
...словилася
...рто-фран-

...ТНЮК,
...ондент

Експрес-інтерв'ю

ВІЛЬНИЙ ВЕЛОМАНДРІВНИК

Художник і фотограф Павло МІНАЄВ уже десять років приречений на інвалідність. Переніс багато операцій, іноді й жити не хотілося. Але знайшов у собі сили і... сів на велосипед. Тут же взявся об'їхати навколо земної кулі.

— Ідея багатьом видалася незрозумілою, тому я скоротив маршрут до розмірів Європи. Але й це майже нікого не зацікавило. Тоді з'явилася ідея велопробігу інвалідів — троє наших, троє із США. Звертався до деяких фірм, до американської преси — все марно. Виник ще задум — велоподорож по Європі за участю представників від кожної країни. Мене надихала ідея загальноєвропейського дому.

У травні минулого року я присвятив дню Перемоги власний пробіг, сів на велосипед і поїхав до Москви. За п'ять днів був там. А вже наступного дня мені запропонували вступити до Товариства вільних мандрівників. Коли повернувся до Кіровограда, мене підтримало молодіжне об'єднання «Діалог». Народилися ще дві ідеї: велопробіг по придунайських країнах і по шести республіках Союзу. Адже скоро європейські кордони будуть умовними, а наші?

— ...але, ваш ве...обіг інвалі... — прояв ...одної нинні милосердя?

— Мода тут ні при чому. Є аспект політичний, є чисто людський. Під час пробігів проводитимемо добродійні концерти, кошти підуть на поміч спортсменам, що стали інвалідами. Хочеться привернути увагу до наших проблем. Я теж довго не вважав себе нормальною людиною, у житті не все було гаразд. А коли сів на велосипед, відчув моральне й фізичне задоволення, біль і хвороба почали відступати. Коли у Москві навідався до професора, котрий мене свого часу «розібрав», а потім «склав», то він... Важко передати вираз його обличчя, коли дізнався, що я приїхав на велосипеді.

— Ви фотограф і художник. Чи знімали під час подорожі?

— Якби не фотографував, приїхав би значно швидше. Я не можу спокійно проїхати повз прекрасне.

— Дорогою ви бачили тільки прекрасне?

— Душа болить від побаченого. Села, якими їхав, викликають таке враження, що мешканці не знають, скінчилася війна чи ні. Жахливі дороги, покинуті села, зруйновані церкви.

— У ваших велопробігах братимуть участь представники засобів масової інформації?

— Дуже хотілося б, оскільки такі пробіги ще не проводились. У нас є домовленість із Володимиром Цвєтовим, з місцевими газетами, студією «Гарт», попередньо говорили з Ей-бі-сі та «Асошіейтед Прес». Один з перших спонсорів — кіровоградська єпархія, що подала нам допомогу й підтримку. Серед спонсорів — ЦК комсомолу та Комітет молодіжних організацій України.

— Виходить, проблем вже нема?

— Їх завжди вистачає. Найгостріша — з велосипедами, запчастинами, спортивною формою. Витрати великі, потрібна і вал... ванці. Тож закл... газети: всі, хто ... участь у велопро... ті організації т... мадяни, які мо... нам фінансову ... звертайтеся до ... кого молодіжн... я «Діалог». На... у Кіровограді: 4-77-03.

Ірина ТК...



На знімку: Па... дає інтерв'ю.

ТАЄМНИЦІ ДЕМ'ЯНОВОГО ЛАЗУ БІЛЬШЕ НЕМА...

Факт і коментар

11 лютого 1991 року у кінозалі Верховної Ради народним депутатам продемонстрували документальний відеофільм «Хроніка Дем'янового лазу», знятий активістами івано-франківського товариства «Меморіал». Кілька років розшукували свідків, а потім кілька тижнів розкопували активісти товариства жахливі свідчення сталінської сваволі. Більше 500 жертв, розстріляних НКВС у червні 1941 року, знайшли добровольці на околиці древнього міста. Серед розстріляних — чоловіки, жінки, діти. Збереглися одяг, документи, жіночі коси, під якими два-три кульових отвори. Стріляли в потилицю... У нижніх шарах збереглися навіть напівзотлілі залишки людських тіл — так їх було багато...

На це було страшно дивитися...

— Цей фільм є одним із серії фільмів, знятих івано-франківським «Меморіалом», — говорить його голова, народний депутат УРСР Зіновій Дума. — Робочий матеріал — це понад 60 касет, на яких записані свідчення очевидців, родичів, потерпілих. Саме вони й допомогли нам взнати про механізм винищення людей у нашому краї: селян, робітників, інтелігенції з 1939 по 1941 рік. Крім того, це хроніка розкопок, яку ви бачили у Дем'яновому лазі, й ще у 20 населених пунктах...

Засвідчені прізвища катів, імена жертв... Знайшли ми документи, передсмертні записки людей. Це — трагічна сторінка нашої історії, і прикро, що до цієї роботи не залучилися правоохоронні органи. Наша прокуратура спершу сприяла нам під тиском громадської думки, а потім вилучила всі документи, і де вони сьогодні — нам невідомо...

У нас є й інші претензії до правоохоронних органів, але головне, що правда стала сьогодні зримою... Ми можемо тільки дякувати людям, які у вільний від роботи час допомогли нам.

Григорій СМИК.

БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

Ціни на ринках республіки цього тижня такі:

(в карбованцях)

	Київ	Львів	Дніпропетровськ	Брест
Яловичина (за кг)	12	15	13	17
Свинина (за кг)	15—20	18—20	12—15	15—1...
Сало (за кг)	8	10	7—8	7
Сметана (за л)	12	8	6	5
Сир (за кг)	10	10	8	5
Мед (за кг)	30	20	20	25
Олія (за л)	6	10	6	7,5
Картопля (за кг)	2	1,5—2	2	1,2—1...
Цибуля (за кг)	4	3	4	—
Огірки солоні (за шт.)	1—2	1	0,5	0,5

(За повідомленнями власних кореспондентів «Голосу...

РОБОТА ПРО МАЙБУТНІ ПОКОЛІННЯ

— В ЛИСТАХ НАШИХ ЧИТАЧІВ

В. Корнійчук
статочна мета
ідків аварії
кій АЕС виз-
неправиль-
и не «макси-
ння можливо-
впливу ката-
ов'я людей»,
у відповідних
кументах, а
ексної моделі
льства. Саме
моделі дасть
кризи.
ауважити, що
лему не мож-
ення людей
тер й і
опомогою по-
а забезпечити
них напрямів
ті, раціональ-
належне ме-
обслуговуван-
. Корнійчука,
зи можна ус-
льки спираю-
альний інте-
маають бути
й культура,
ьно-економіч-
цієї роботи
все суспіль-
структури,
ля, повинні
ову к цеп-
вністю спо-
ній державній

Чорнобиль

союзно - республіканській програмі щодо усунення наслідків чорнобильської катастрофи.

На думку старшого наукового співробітника Республіканського науково-гігієнічного центру В. Сваткова, критичний стан склався через відсутність системного підходу. В проектах Концепції й Закону про статус території та громадян, потерпілих від радіації, до повної системності ще не дійшло. Свідченням цього є відсутність розділів про соціопсихологічне забезпечення статусу та можливі генетичні наслідки аварії.

Автор вважає, що в майбутньому, хоча й недалекому, має бути створено концепцію медико-санітарного обслуговування населення, яке проживає або проживало в радіоактивно забруднених районах. Вона також має бути системною й основаною на тому, що треба сформувати в кожного мешканця забрудненої території мету свого перебування в цій місцевості. Для цього має бути створено координаційний центр санітарної освіти.

В уражених радіацією районах основне місце в навчально-виховних програмах мають зайняти генетичні, медико-біологічні, гігієнічні, екологічні, радіоекологічні, агрохімічні знання, підкріплені конкретними рекомендаціями щодо проблем, пов'язаних з проживанням у цих районах. Рекомендації, на думку автора, допоможуть багатьом поколінням успішніше боротися з радіоактивним забрудненням, психосоматичними та вегетосоматичними враженнями кожної особи, з віддаленими генетичними наслідками. Зростання ймовірності появи хворих ставить нові етичні проблеми в стосунках між її жителями. Для розвитку почуття взаємодопомоги, доборти тощо В. Сватков вважає за необхідне різко збільшити кількість годин на вивчення гуманітарних дисциплін, відродити національні традиції, погляди та звичаї. А кінцевою й довготерміновою метою всього цього є збереження генетичного фонду нації.

Олексій БРЕУС,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

Проблему порушує читач

СКІЛЬКИ ТАМ ТОЇ ЗИМИ



Шановний «Голосе України»! То добре, що ви підіймаєте важливі політичні проблеми, але ж людину повсякчас оточує й багато, м'яко кажучи, дрібних незручностей. Спробуйте проїхати у поїзді Київ — Кам'янець-Подільський...

Микола ШАФІНСЬКИЙ.
Хмельницький.

4 лютого ми спробували. 623-й поїзд уже рушав, як ми зайшли до 19-го вагону. Він був майже порожній. Тільки двоє в кожухах сперечались у напівтемряві. Один доводив, що саме в цьому вагоні гуляв по Україні батько Махно, і для переконливості назвав навіть номер вагона — 24 995.

Як там не було, а ця дерев'яна коробка виявилась таки давньою і холодною. Аби зігрітися, почали бігати від тамбура до тамбура. Так і познайомилися з провідницею Галиною Данчишиною. Вона марно намагалася розпалити «Титан» і повідомила, що цей вагон підчеплено 2 лютого на станції Чубинський. Щоб возити курортників до Гусятина. Хто зна, як курортники, а у цьому вагоні й пес із ланцюга зірвався б. Не краще було і в 3-му вагоні. А коли відверто — у жодному вагоні не було комфорту. Там світла нема, там вікна побиті. Холодно — всюди. Навіть у начальника поїзда В. Пилявця не працював генератор. Відкався Василь Григорович, що в Кам'янець-Подільському та Луцьку його мало не побили пасажири. Пішов він до начальника пасажирської служби Південно-Західної залізниці В. Романія, а той відповів, що вагонів нема і не буде, бо союзне міністерство прибутки забирає, а вагонів не дає...

Але й у самому Києві непорядок: вагони (того дня — близько півсотні) стоять розморожені, а замість нормального вугілля поїзні бригади отримали вугільний пил.

...Того дня люди мерзли не лише на цьому маршруті. Мерзли в 11-му купейному вагоні (заводський номер 17 612) поїзда Івано-Франківськ — Москва, у 4-му вагоні (№ 20 809) поїзда Київ — Маріуполь. Останній вийшов з ремонту невипробуваним і непридатним для перевезення пасажирів. Не кращий у тому поїзді й 5-й вагон.

Окремо скажемо про чотири «гусятинських» вагони. На станцію Ярмолинці вони прибувають з Києва о 5-й ранку і чотири години стоять із пасажирами у тупику в очікуванні локомотива. Ні поїсти, ні попити, а туалети, згідно з інструкцією, зачинені. Не приведи, Господи, такого сервісу!

Є приказка: готуй сани влітку.

Але залізничне начальство, мабуть, послуговується іншою приказкою: скільки там тої зими?!

Не інакше...

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Інтерв'ю

НИЙ ЕНДРІВНИК

десять років
рацій, іноді й
сів на вело-
улі.

иня «Діалог».
дві ідеї: ве-
ридунайських
стті республі-
е скоро євро-
будуть умов-

ш ве обіг
ояв дного

ні при чому.
ичний, є чи-
ід час пробі-
мо добродій-
ти підуть на
ам, що стали
ться привер-
наших проб-
о не вважав
людиною, у
ло гаразд. А
сипед, відчув
ичне задово-
вороба поча-
оли у Моск-

ві навідався до професора, котрий мене свого часу «розібрав», а потім «склав», то він... Важко передати вираз його обличчя, коли дізнався, що я приїхав на велосипеді.

— Ви фотограф і художник. Чи знімали під час подорожі?

— Якби не фотографував, приїхав би значно швидше. Я не можу спокійно проїхати повз прекрасне.

— Дорогою ви бачили тільки прекрасне?

— Душа болить від побаченого. Села, якими їхав, викликають таке враження, що мешканці не знають, скінчилася війна чи ні. Жахливі дороги, покинуті села, зруйновані церкви.

— У ваших велопробігах братимуть участь представники засобів масової інформації?

— Дуже хотілося б, оскільки такі пробіги ще не проводились. У нас є домовленість із Володимиром Цвєтовим, з місцевими газетами, студією «Гарт», попередньо говорили з Ей-бі-сі та «Асошіейтед Прес». Один з перших спонсорів — кіровоградська єпархія, що подала нам допомогу й підтримку. Серед спонсорів — ЦК комсомолу та Комітет молодіжних організацій України.

— Виходить, проблем вже нема?

— Їх завжди вистачає. Найгостріша — з велосипедами, запчастинами, спортивною формою. Витрати великі, потрібна і валюта, і карбованці. Тож закликаю читачів газети: всі, хто бажає взяти участь у велопробігу, а також ті організації та окремі громадяни, які можуть подати нам фінансову допомогу, — звертайтеся до кіровоградського молодіжного об'єднання «Діалог». Наші телефони у Кіровограді: 4-73-52 та 4-77-03.

Ірина ТКАЧЕНКО.



На знімку: Павло МІНАЄВ дає інтерв'ю.

з 1939 по
того, це хро-
нку ви бачи-
му лазі, й
их пунктах,..
звища катів,
знайшли ми
дсмертні за-
е — трагіч-
ої історії, і
ієї роботи не
равоохоронні
прокуратура
нам під ти-
ї думки, а
всі докумен-
годні — нам

претензії
их органів,
правда ста-
ою... Ми мо-
кувати лю-
від роботи

ій СМИК.

Телеграфним рядком з Полтави

З УЖА — НА УДАЙ

Протягом нинішнього року в Пирятинському районі має відродитися село Мартинovичі з київського Полісся, поховане чорнобильською аварією. У Нових Мартиновичах полтавським будівельникам треба звести 522 садиби, школу, дитсадок, лікарню, лазню, магазини.

ДИПЛОМ ЗА СОРОК ТИСЯЧ

Ідеться не про хабар за вступ до вузу. У Полтавському медико - стоматологічному інституті платний диплом нині здобувають близько ста студентів. Відомствам, які оплачують навчання, спеціаліст обходиться від 28 до 40 тисяч карбованців. Якщо плата прогресуватиме, де шукати спонсорів нащадкам Ломоносова?

ДЕПУТАТИ ОБ'ЄДНУЮТЬСЯ

Група депутатів Полтавщини різних рангів виступила з ініціативою створення в області Асоціації демократичних депутатів. Мета — координація дій усіх демократичних сил напередодні референдуму.

ГЕРОСТРАТИ З ДИКАНЬКИ

У Диканьці в жовтні минулого року четверо молодиків звалили погруддя свого земляка — двічі Героя Соціалістичної Праці І. Кухаря. Суд оцінив це як хуліганство. Троє отримали за п'яний жарт по півтора року, один — рік позбавлення волі умовно. Погруддя відновлено за рахунок винуватців.

ХРЕСТИНИ ВУЛИЦЬ

Полтавський міськвиконком створив комісію у справах найменування вулиць. Тепер у місті з'явилося кілька колишніх назв (площі Сінна та Спаська), а також вулиці на честь Кочубея, Сірка, Дорошенка.

ВАШ РЕЦЕПТ, МІСІС

У колгоспі імені Леніна Чутівського району побував Стів Дікінсон, президент корпорації, що здійснює економічні та комерційні зв'язки між США та СРСР. Бізнесмен вивчає можливості спільного виробництва комбікормів. Обідали у голови колгоспу Івана Ропавки. Від коньяку відмовилися, горілки скуштували. Із закусок гостеві найбільше смакували голубці. Рецепт приготування господиня записала на прохання Дікінсона.

Григорій ГРИНЬ,
власний кореспондент «Голосу України».

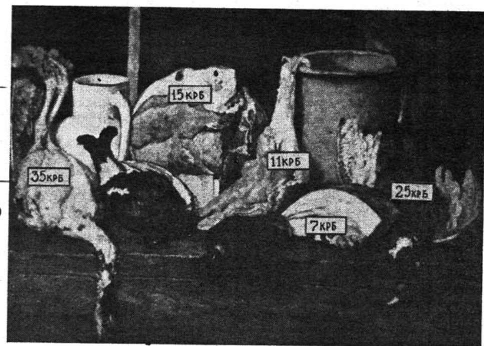
БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

Ціни на ринках республіки цього тижня такі:

(в карбованцях)

	Київ	Львів	Дніпропетровськ	Брест	Долина (Ів.-Франк.)
Яловичина (за кг)	12	15	13	17	—
Свинина (за кг)	15—20	18—20	12—15	15—18	8—10
Сало (за кг)	8	10	7—8	7	8
Сметана (за л)	12	8	6	5	5
Сир (за кг)	10	10	8	5	5
Мед (за кг)	30	20	20	25	20
Олія (за л)	6	10	6	7,5	—
Картопля (за кг)	2	1,5—2	2	1,2—1,5	—
Цибуля (за кг)	4	3	4	—	—
Огірки солоні (за шт.)	1—2	1	0,5	0,5	—

(За повідомленнями власних кореспондентів «Голосу України»)



ПОЧИНАЄМО З НУЛЯ

Двадцята частина Європи

У НАС НІХТО НЕ ЗАЙМАЄТЬСЯ ВИВЧЕННЯМ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ. СЬОГОДНІ МИ НЕ МАЄМО ДОСТОВІРНОЇ ВЛАСНОЇ СТАТИСТИЧНОЇ БАЗИ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

МІЖРЕСПУБЛІКАНСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ НЕ ПОРВУТЬСЯ. ВОНИ СТАНУТЬ БІЛЬШ ВЗАЄМОПРОНИКАЮЧИМИ, БО ГРУНТУВАТИМУТЬСЯ НА ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДАХ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСТВОМ.

ОСНОВОЮ ЗАКОНОПРОЕКТУ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ» Є ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ, ЗАКОН ПРО ЕКОНОМІЧНУ САМОСТІЙНІСТЬ РЕСПУБЛІКИ, ЗАГАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО РИНКОВИХ ВІДНОСИН.

ПАКЕТ документів готує підкомісія з питань зовнішньоекономічної діяльності комісії в закордонних справах Верховної Ради Української РСР. Наш співрозмовник — голова підкомісії народний депутат України **Олександр ДУНТАУ.**

Зовнішньоекономічна діяльність стає, схоже, самоціллю для чисельних підприємств, відомств, установ, кооперативів. Масовий вихід на зарубіжний ринок наших власних бізнесменів поки що, на жаль, не викликає ні оптимізму, ні задоволення. Скажіть, будь ласка, кого можуть радувати експортно-імпортні операції, наприклад, Одеського плодоовочторгу. За кордон відправляються харчові продукти, які в нас внесено до списку дефіцитних: соки, горіхи, консервовані огірки, гриби та ін. А натомість ввозимо панчохи, одяг. Можна сказати, що такі товари теж потрібні. Не ходити ж голими! Але й у нас все це можна придбати і зовсім недалеко від Одеси— в Миколаєві. Тамтешні ділові люди шиють гарні жіночі сукні, чоловічі костюми та ще багато чого. Щоправда, значна частина продукції успішно експортується, причому навіть в країну, яка давно є законодавицею мод — Францію. Отже, якість відповідна. Невмотивованість подібних операцій очевидна.

ДУНТАУ: У нас ніхто не займається вивченням внутрішнього ринку. Тому цілком закономірним сприймається, наприклад, те, що зараз активно експортується томатна паста. Причому за цінами, які набагато нижчі від середньосвітових. В результаті практично зникли з продажу консервовані рибні продукти в томаті, томатний сік. Страждає рибна промисловість, а відтак і ми — споживачі. Знання власного ринку дає можливість проводити ділові зустрічі, обмінюватись інформацією. Найдорожче — інформація. Є вона — є предмет розмови, є основа для угоди. На жаль, сьогодні ми не маємо достовірної власної статистичної бази зовнішньоекономічної діяльності.

У справедливості цих слів неважко переконатись. Виявляється, достеменно ніхто не знає, чим і як торгує Україна із зарубіжними партнерами. Та й методика підрахунків, м'яко кажучи, не витримує критики. Ось, приміром, за 1989 рік ми експортували продукції на 7,6 мільярда карбованців, а імпортували майже вдвічі більше. Це дані Держплану УРСР. Насправді ж це зовсім не так. Відповідь проста. Ми купуємо товари за світовими оптовими цінами, а продаємо на внутрішньому ринку за роздрібними, які можуть перевищувати середньосвітові в кілька разів (згадайте відеомагнітофони). Можливо, ми знаємо, хто від імені України торгує її надбанням?

ДУНТАУ: Взагалі в республіці зареєстровано 5 тисяч підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічні операції. Але це не так. Є багато установ союзного підпорядкування, яким не потрібні повноваження від Ради Міністрів України. Це морський транспорт, порти, деякі металургійні, вугільні, енергетичні підприємства. Вони працюють через відповідні зовнішньоторговельні установи Союзу. Практично уряд республіки не впливає на всі операції, пов'язані з валютою, а відтак і не знає їх.

Парадоксальна ситуація існувала і з розподілом зароблених коштів. Республіка не могла розпоряджатися власною валютою. Наприклад, Міністерство охорони здоров'я СРСР **умовно** розподіляло надходження між республіками, а потім на ці ж кошти закуповувало обладнання, медикаменти і поставляло їх у регіони.

Подібна схема діяла і в інших сферах народного господарства. Схоже, традиції ще не віджили. Бо часом у республіку надходить застаріле обладнання, а також технологічні лінії. Їх впровадження знову залишає нас у вчорашньому дні. Часто вони взагалі не використовуються і захаращують подвір'я заводів і фабрик. До чого це призвело, ми вже знаємо. Звичайно, координаційний центр потрібен. Але яким йому бути і чим займатись—повинні вирішувати сьогодні всі республіки колегіально на Раді Федерації чи в будь-якому іншому повноважному органі.

ДУНТАУ: Якщо ми проголосили економічну самостійність, то повинні її здійснювати. Міжреспубліканські зв'язки не порвуться. Вони стануть більш взаємопроникаючими, бо грунтуватимуться на економічних методах управління господарством. Звичайно, розпоряджатися всіма коштами і, зокрема, валютою ми повинні самостійно, виходячи з власних потреб. Я, наприклад, вважаю першочерговим завданням розв'язання продовольчої проблеми. Сьогодні втрати сільгосппродукції у нас становлять до 30 відсотків. Головна причина — низька продуктивність переробки сировини. На Заході є модулі — цехи, які виготовляють ковбаси, консервовані продукти більше 200 назв. Вартість цих модулів — від 50 до 100 тисяч інвалютних карбованців. Наявність таких цехів (300—400 штук) дасть можливість практично уникнути втрат. Установлення подібного цеху біля відгодівельного тваринницького комплексу гарантує випуск від 1 до 4 тонн м'ясних виробів за зміну. Цей варіант широко використовується в Німеччині, Австрії, Угорщині.

Для подібних зовнішньоекономічних операцій потрібні серйозні партнери. На жаль, нині в республіку активно надходять пропозиції від бізнесменів, які розраховують на сьогочасну вигоду, а не на тривале співробітництво. В результаті створювані підприємства працюють неефективно. Лише п'ята їх частина приносить вигоду республіці.

Загалом сьогодні республіка здійснює зовнішньоекономічну діяльність по трьох напрямах: бартер, спільні підприємства, зв'язки на державному рівні. Аналіз цієї роботи дозволяє зробити такі висновки:

— існує надмірна централізація;

— немає гарантій для зарубіжних інвестицій;

— відсутність власної інформаційно - статистичної бази;

— незнання внутрішнього і зовнішнього ринків;

— некомпетентність при укладенні угод;

— переслідування вузьковідомчих інтересів;

а головне — практично нульовий рівень правового забезпечення.

ДУНТАУ: Основа законопроекту Української РСР «Про зовнішньоекономічну діяльність», який буде винесено на розгляд сесії Верховної Ради, є Декларація про державний суверенітет, Закон про економічну самостійність республіки, загальна концепція переходу України до ринкових відносин. Ми повинні підготувати пакет законів, який гарантуватиме, зокрема, зарубіжним інвесторам збереження їхніх вкладів і певні прибутки, а також інші нормативні акти: які прямо регулюють на основі економічних методів зовнішньоекономічну діяльність, закон про митні тарифи, закон про податки.

Останній особливо важливий. Тут є два аспекти. Перший — чітко визначити розмір валютних надходжень, які залишаються, наприклад, на підприємстві. Спеціалісти вважають, що вони мають становити до 40 відсотків. Другий — розробити систему пільг. Якщо кошти спрямовуються на вдосконалення виробництва, тобто не на закупівлю панчіх, а на придбання технологічних ліній по їх випуску, то підприємство або звільняється на певний строк від сплати податку, або сплачує його в розмірі 10—20 відсотків.

Отже, питання про правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності зрушило з місця.

ДУНТАУ: Створення правової бази ще не означає вирішення проблеми. Потрібна виконавська система, в яку прийдуть ділові, ініціативні, чесні люди. Тоді позитивні результати ми будемо мати вже в цьому році. Якщо залишити існуючий порядок, то ми знову тупцюватимемо на місці, що відкине республіку на кілька років назад.

Наш шлях має бути таким: перше — створення правової регламентуючої бази: Закону про інвестиції, Закону про митні тарифи, Закону про спільні підприємства, Закону про міжнародні угоди та ін., які б узгоджувалися з відповідними міжнародними правовими актами. Друге — створення структури управління.

Через систему законодавчих актів, в основі яких лежатимуть економічні методи управління (система податків, митні тарифи, пільги, найбільше сприяння інвесторам), державна структура в особі Комітету або Міністерства буде здійснювати весь комплекс зовнішньоекономічної діяльності. У цьому органі обов'язково має бути центр по вивченню кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків. Щоб комітет чи міністерство були життєздатними, ми повинні мати право самостійно здійснювати всі валютно-фінансові операції через зовнішньоекономічний банк республіки. Тоді ми будемо точно знати весь обсяг експортно-імпортних операцій, самі будемо рахувати власні кошти і матимемо можливість оперативно впливати на всю зовнішньоекономічну діяльність. Такий підхід не означає ізоляції від експортно-імпортних операцій Союзу, а підкреслює самостійність республіки і є логічним продовженням рішень Верховної Ради СРСР, союзного уряду та інших нормативних актів.

Підготував Анатолій ФЕДОРІВ.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

«Хотіла б побачити в газеті рубрику «Статистика». Де порівнювалися б дані сьогоднішнього дня з минулим періодом, а також із зарубіжною статистикою. Це допоможе побачити помилки, приймати правильні рішення. Мене особливо цікавить динаміка таких даних, як тривалість життя на Україні до перебудови і сьогодні, динаміка захворювань: на СНІД, інфекційні та психічні захворювання. Мене цікавлять цифри розлучень, неповних сімей, одиноких матерів тощо. Непогано було б відкрити підрубрику «Цікава статистика», де були б факти з життя як українського, так і інших народів.

М. ІВАЩЕНКО.

Бровари
Київської області.

До купонів на базарі м'ясо було по 6 крб. за кілограм. Тепер же ціни виросли до 10 крб. за 1 кг. А чому? — Та тому, що з Москви приїжджають спекулянти поїздами і забирають усе м'ясо тушками, не торгуючись. То кому це вигідно? — Спекулянту.

Я вважаю, потрібно вводи українську грошову одиниц, а старі гроші на 5 років заморозити. Тоді вивозу продуктів за межі республіки не буде. Інакше у найближчі місяці Україну розтягнуть і буде їй знову 1933 рік... Та й колгоспам вигідніше продавати м'ясо в Москві, аніж у Бердянську.

І. ФЕЩЕНКО.

Бердянськ
Донецької області.

На сесії обласної Ради, яка транслювалась по радіо, один з депутатів доповідав, що за 1990 рік на кожного жителя Тернопільської області продано по 6 пар шкарпеток і по 63 кг м'яса. Хто ж ходить у наших шкарпетках і хто з'їв наше м'ясо? (Ми за цілий рік магазині не бачили жодного кілограма). А по телебаченню бачили, як на кордонах з Польщею та Югославією працівники митниць виявляли по 400—600 пар шкарпеток. Отже, той, хто одяг наші шкарпетки, той і з'їв наше м'ясо.

Д. ПАЛАМАР.

смт. Заложці
Зборівського району
Тернопільської області.

Я згоден з тим, що коли всі комуністи підуть з постів, то в республіці почнеться хаос. Хотів би лише додати, а що було б, якби кожний комуніст-керівник (хочеться припустити фантастичну думку) виправдав звання Комуніста? На мій погляд, вивільнилися б підсобки в магазинах, почалось би ритмічне розвантаження вагонів, перестали б псуватись продукти, не говорили б про голод, маючи хороші врожаї, не з'являлися б астрономічні ціни. Складається враження, що вони дійсно пішли з постів.

Отже, без комуністів — хаос, а з комуністами все-таки можна сподіватися (що ми і робимо 73 роки) на краще.

Т. ДУДКА.

Селидове
Донецької області.

ЧОМУ БОЯТЬСЯ ВІЛЬНОГО СЕЛЯНИНА

ВІЛЬНОГО СЕЛЯНИНА БОЇТЬСЯ СІЛЬСЬКА БЮРОКРАТІЯ, ПОЧИНАЮЧИ ВІД ГОЛОВИ КОЛГОСПУ Й ЗАКІНЧУЮЧИ ОБЛІКОВЦЕМ, БОЯТЬСЯ Й ЧИНОВНИКИ, ЯКІ ЗАСІЛИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ, ПРИЧЕТНИХ ДО ХЛІБОРОБСЬКОЇ ПРАЦІ. АДЖЕ Й ВОНИ РИЗИКУЮТЬ ВТРАТИТИ НЕЗАРОБЛЕНІ ГРОШІ.

Страшно подумати, що за нашої бідності, за наших порожніх полиць у продовольчих магазинах, — на полі і складах гине зібраний урожай. Гине на Україні, в Росії, Казахстані, Молдові... І нікому до цього немає діла, ніхто за це не відповідає. Бо все державне, все наше, а точніше, — все нічиє.

Здавалося б, гірка практика соціалізму — злидні й убогість, безправ'я, які є нашими супутниками, — повинні б нас чогось навчити, викликати в кожного різкий протест проти порядків, що існують. Повинні б ми, нарешті, зрозуміти, що маємо право жити так, як живуть усі люди в цивілізованих країнах. Навіть краще, бо природа нагородила Україну родючою землею, теплим кліматом, ще й до того роботящими людьми. Така гармонія рідко зустрічається в світі.

Повинні б краще жити, та не живемо, бо ніяк не піднімемось з колін, все чекаємо милості з центру.

Останніх п'ять років нас тішать перебудовними процесами, годують все новими й новими законами. Їх багато, та користі мало. У довгій низці цих правових актів знаходимо і Закон про землю. Говориться в ньому про різні форми власності на вічну годувальницю селянина, навіть про право на приватну власність, та немає механізму передачі землі людям. Чи випадково це? Абсолютно ні. Творцями цього закону є нинішні великі землевласники, в особі голів колгоспів і директорів радгоспів, інших ділків від землі (починаючи від району й кінчаючи центром), які ніяк не хочуть позбутись райського життя, випустити з рук владу. І, що найцікавіше, вони не відповідають перед народом за стан сільського господарства. Їхні дивіденди забезпечені існуючою системою.

Чому так бояться вільного селянина? Сільська бюрократія боїться лиш тому, щоб не втратити незароблені гроші. В цьому ряду обліковці, касири, бухгалтери, агрономи, зоотехніки, ветеринари, бригадири... Скільки їх ще? Багато. В окремих колгоспах не менше, ніж рядових трудівників. І очолює цю братію голова колгоспу. Для них байдуже: вродила земля чи ні, є молоко чи нема — вони свою зарплату все одно одержать.

А вродила земелька, потекли молочні ріки — тут тобі преміальні (тобто додаткова оплата) і за льон, і за бурячки, і за молоко, і... Хіба мало за що? Хоч ти особисто не вклав туди ні розумової, ні фізичної праці. Просто обліковував чиюсь роботу.

Отже, колгоспна бюрократія боїться приватизації землі, щоб не втратити посад. І не будемо її за це суворо судити. Винна державна система, яка породила її. Багато цих людей за інших умов могли б бути хорошими господарями землі: фермерами, орендаторами, радниками, — одним словом, спеціалістами. І вони будуть ними. Той час не за горами.

Бояться приватизації землі й чиновники, які засіли в районних, обласних, республіканських організаціях, причетних до хліборобської праці. Наголошую: «причетних», бо ніякої допомоги селу від них не має. Вони для селянина все одно, що чирка на здоровому тілі. І посадила цю болячку знову ж таки наша державна система.

Чи потрібні ці люди в умовах приватної власності на землю? Потрібні. Без них не обійтись. Тільки функції в них будуть інші. Адже посередництвом між містом і селом, обслуговуванням фермерських господарств, переробкою сільськогосподарської продукції займаються мільйони людей, значно більше, ніж працює на селі.

Вільний селянин вимагає еквівалентного обміну між містом і селом, тобто переходу до ринкової економіки. А остання неможлива без зміни виробничих відносин як у промисловості, так і в сільському господарстві. На арену виходить приватна власність, яка не терпить громіздкої бюрократичної структури управління, безгосподарності. Зате вона прокладає шлях до розумної конкуренції серед виробників, насичення ринку добротними і якісними товарами. Закінчується ера рівного поділу виробів між сумлінними трудівниками і ледарями. Виграє той, хто працює. В закон вступає правило: хто не працює, той не їсть.

Боязнь вільного селянина особливо проявилась в останні роки, коли започаткувались орендні господарства. Як тільки стала очевидною їх перевага над колективними методами господарювання, а орендаторам усміхнулись високі прибутки (незважаючи на те, що новим господарям виділялись гірші землі, стара техніка тощо), одразу ж почали їх цькувати, в односторонньому порядку рвати договори, тягати по судах, словом, вони стали небажаними як для колгоспної бюрократії, так і для тих, хто працює впівсили. Для перших орендар руйнує стару систему господарювання, в ледарів викликає заздрість своїми високими заробітками.

Багато ведеться розмов з приводу того, чи захочуть селяни взяти землю. За довгі роки радянської влади люди розучились працювати. Це; по-перше. І по-друге, в нас немає законів, які б захищали права вільного селянина. Зрештою, хто дасть гарантію, що не повториться чергова націоналізація землі, колективізація селянських господарств? І, нарешті, чим обробляти землю, де сільськогосподарський реманент?

Рівень багатства будь-якої країни вимірюється багатством села. Наше село сьогодні бідне. В ньому немає умов для нормального життя. Тому тут майже не працює молодь, хліборобська праця стала непопулярною.

Шлях до відродження села лежить через вільного хлібороба, через приватизацію землі. На перших порах без всенародної допомоги, без повернення містом боргів селу не обійтись. Не треба боятись вільного селянина.

Иосип ДРЕБОТ,
інструктор Івано-Франківського облвиконкому.

Гарантований облизень

Землею розпоряджається районна Рада народних депутатів. Вона вирішує: давати чи не давати. Але у складі Новомосковської райради справжніх селян аж... три чоловіки — доярка В. Канава, механізатор М. Хоменко і робітник будівельного цеху П. Гаврюшин. Решта — представники управлінського і партійного апарату: три секретарі райкому Компартії і ще семеро їх підопічних, двадцять директорів радгоспів і голів колгоспів, трохи менш голів сільрад, майже все начальство районних ланок управління... Як так сталося? В районі зуміли провести безальтернативні вибори! От і маємо тепер, що, як не старайся, а землі не отримаєш.

У мене безліч фактів, які це підтверджують. Як вистачає і спостережень та свідчень, що стати незалежним господарем на землі — заповітна мрія багатьох справжніх селян. Але тут дозвольте розповісти про себе...

Я все життя зв'язаний з сільським господарством. Працював головним спеціалістом-економістом, секретарем райкому, директором радгоспу-технікуму, зараз там викладаю. І всі роки тримав і тримаю власне господарство — корову, свиней, курей. Вирощеного вистачає і собі, і щоб лишки продавати державі. Та як часто доводиться почувати себе приниженим, дістаючи корми — наче ти жебрак, який мусить задобрити «велике начальство». Ось пишу заяву на ім'я директора радгоспу-технікуму В. Курносенка: «Прошу виписати для утримання домашньої худоби два центнери зерна. 20. XII. '90 р.». За день читаю резолюцію: «Можливості продати зерно радгосп у даний час не має. Заступник В. Присяжний». А мені відомо, що комори забиті зерном. І що продавати його населенню вигідно. Та все це для Присяжного дрібниці. Поставити на коліна прохача, примусити його поплазувати. А самому насолодитися владою — ось чого волів заступник директора радгоспу. Не випадково таких керівників називають «соціалістичними поміщиками».

Я зі своїми двома синами оббиваю пороги численних установ — прошу, щоб виділили землю. Виникло у нас бажання стати фермерами. Якщо на те пішло, то особисто я це затіваю задля синів.

— Ні, ми землею не розпоряджаємося, звертайтеся в районну Раду, — заявляє голова Вільнянської сільради М. Рудченко.

— Залиште заяву, розглянемо, — іронічно посміхається М. Чорний, директор одного з радгоспів. І вже неприховано сердито докидає: «Радгосп хочете розтягти? Не вийде!».

— Техніку вам? Плуг, сівалку, трактор? Немає у нас нічого, і не сподівайтеся, — замахали руками в райагроспілці.

— Поживемо — побачимо, що покаже референдум, — багатозначно мовив заступник голови районної Ради Л. Герман. Так мовив, наче йому відомо, який результат буде. Або, принаймні, що квапитися не треба — краще зачекати.

Михайло САЄНКО,
викладач радгоспу-технікуму.
Новомосковський район, Дніпропетровська область.

Резонанс

Заморозили холодильник

Стаття «Крижана картопля» зачепила мене за живе. Мене теж поманили телевізорами, холодильниками... і я здав картоплі аж 2180 кілограмів. Цебто мав розраховувати на холодильник. Пішов по інстанціях. Довго й нудно ходив, а пуття не було. На жаль, все в нас паперове. Мені, учасникові Великої Вітчизняної війни, вчителеві тяжко то усвідомлювати.

Петро ОВСЯНИК.
с. Купин Городоцького району Хмельницької області.



Фото Богдана ПРИЙМАКА.

Болгарія: СТАРТ У НОВЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ

ДОНЕДАВНА вважалося, що в Болгарії таких понять, як «економічна катастрофа», «злидні», «безробіття» та їм подібних не існує. Нині ж ними рясніє вся болгарська преса. Така різка зміна «соціального пейзажу» в країні сталася практично за останній рік, який болгари називають роком «ніжної революції». Чи винна вона, чи то якісь інші причини того, що сталося з «райським куточком» на Балканах, — це питання не риторичне. Не розібравшись у ньому, важко збагнути також і те, що чекає Болгарію на старті у перший рік останнього десятиріччя XX віку.

Насамперед — одне порівняння: якщо на початку 80-х років країна ще практично не мала зовнішнього боргу, то наприкінці 90-х років він вже становив понад 10 мільярдів доларів. Це — лиш одне наочне відображення ціни, заплаченої за зовнішнє благополуччя — великий здобуток, що пропагувався режимом Тодора Живкова. А реально — життя у борг, особливо останніми роками.

І таке зовнішнє благополуччя могло б камуфлювати глибоку безодню і надалі, коли б не листопад 1989 року. Саме тоді на пленумі ЦК БКП Тодор Живков був усунутий від влади. З цього моменту розпочався відлік «ніжної революції» у Болгарії. Минулий рік відбив у собі і її злети, і провали.

Перше втілилося найбільш зримо у парламентських виборах, що відбулися в червні минулого року. Вони були проведені на демократичній основі, давши за останні роки вперше можливість боротися за право керування країною як Болгарській соціалістичній партії — спадкоємиці БКП, так і новому опозиційному блоку — Спілці демократичних сил (СДС), який об'єднав різні партії і громадські рухи. Перевагу в ході виборів було віддано соціалістам — вони завоювали абсолютну більшість у Великих народних зборах, що дало можливість їм сформувати уряд на чолі з Андрієм Лукановим.

Соціалісти, здавалося б, могли тріумфувати — вони витримали перше випробування «ніжної революції», не віддавши кермо правління країною опозиції. Та вона не занепала духом, атакуючи переможців на всіх напрямах. Насамперед їй вдалося добитися відставки президента Болгарії Петра Младенова. Його місце зайняв лідер СДС Желю Желев. Потім «на мушку» було взято і сам уряд. У парламенті опозиція обрала тактику блокування рішень і дій кабінету соціалістів.

З одного боку, на уряд Луканова тиснув тягар економічних проблем, залишених попереднім керівництвом. З іншого боку, влітку скоротилося надходження нафти з СРСР, а також з Іраку внаслідок конфлікту в зоні Перської затоки. Гостра нестача цінної сировини спричинила неритмічність роботи багатьох підприємств. Це позначилося безпосередньо і на житті людей. Стала відчуватись нестача продовольства, загострилася спекуляція товарами і продуктами. Соціальна напруженість, яка дедалі більше наростала, почала прориватися у страйках і мітингах.

Усе це не вплинуло позитивно на авторитет правлячої партії. Популярність соціалістів почала стрімко падати. Вже до листопада опозиція зуміла зіграти на труднощах соціалістів і, уміло використовуючи настрої людей, випередила БСП за популярністю в країні. Останнього удару СДС завдала в парламенті, відмовившись прийняти програму виходу з економічної кризи, запропоновану прем'єром Лукановим. Справу довершили страйки студентів і працівників різних підприємств, які висунули вимогу про відставку уряду. І наприкінці листопада він перестав існувати.

Це дещо заспокоїло суспільство, але особливих підстав для тріумфу у «переможця» — СДС не було. Адже якщо півроку тому її нові лідери погодилися б з пропозицією президента Желева створити уряд компетентних експертів, які представляли провідні політичні сили, то ситуація в країні була б напевно іншою. Розуміючи це, вже тоді соціалісти висловили згоду з таким варіантом. Але СДС віддала перевагу вузькопартійним інтересам замість того, щоб керуватись інтересами держави. А вона практично весь рік нагадувала «корабель без керма і без вітрил» у вируючому морі «ніжної революції».

Підсумки її першого року можуть бути і прямим доріканням болгарській опозиції. Наслідки політичних чвар говорять самі за себе. В Болгарії обсяг виробництва у 1990 році порівняно з попереднім зменшився майже на 11 відсотків. Значно погіршилося становище з поставками сільськогосподарської продукції. Все це бумерангом ударило по життєвому рівню болгар. Тільки з травня по грудень минулого року роздрібні ціни підскочили в середньому на 50 відсотків.

У такій несвятковій обстановці довелося болгарам зустрічати 24—25 грудня Різдво, вперше за минулі піввіку проголошене віднині офіційним святом у країні.

Подарунком політичних сил населенню стало й те, що до кінця минулого року вдалося сформувати новий коаліційний уряд. До нього увійшли представники БСП, СДС і Болгарської землеробської народної спілки. Кабінет очолив незалежний політичний діяч Димитр Попов.

Таким чином Болгарія, вступаючи у новий рік, одержала нарешті «політичний перепочинок». Почав діяти уряд, який свідчить про новий підхід у тактиці провідних політичних сил. Їх представники розуміють, що подальша конфронтація один з одним остаточно приведе в економічну безвихідь з непередбачуваними соціальними наслідками для всієї країни.

Володимир АБРОСИМОВ.

«Гаряча» лінія

Президент Іраку Саддам Хусейн заявив про свою готовність співпрацювати з Радянським Союзом, щоб покласти край війні в регіоні Перської затоки. Як повідомило багдадське радіо, іракський керівник сказав це посланнику радянського Президента Євгену Примакову. За словами Саддама Хусейна, його країна готова вести переговори з СРСР та іншими державами про справедливе політичне врегулювання головних регіональних питань, включно з ситуацією в Перській затоці. Білий дім поки що ніяк не відреагував на заяву іракського керівника.

* * *

Готуючись до можливого наземного наступу, союзна авіація та артилерія завдають інтенсивних ударів по іракських позиціях у Південному Кувейті. В артилерійських обстрілах бере участь і саудівська армія. Авіація багатонаціональних сил здійснила рейди на центри зв'язку, лінії постачання та місця розташування республіканської гвардії Іраку. Протягом останньої доби проведено 2600 нальотів. Американські офіційні особи повідомили, що збройні сили союзників не зазнали жодних втрат. Згідно з іракськими радіоповідомленнями, літаки противника атакували 42 цивільних об'єкти.

* * *

Перебуваючи з візитом у Сполучених Штатах, міністр оборони Ізраїлю Аренс дав зрозуміти, що його країна бажала б узяти участь у знищенні запускних ракетних установок «Скад», за допомогою яких Ірак обстрілює Тель-Авів. Для цього ізраїльським літакам потрібні секретні коди союзників, що допоможе уникнути нападу багатонаціональної авіації над іракською територією. За повідомленням держдепартаменту США, американське керівництво висловило Ізраїлю подяку за стриманість у зв'язку з іракськими ракетними обстрілами. Однак ізраїльський міністр заявив кореспондентам, що його країна залишає за собою право на відплатні дії проти Іраку.

Інформ-шоу

У війні проти Іраку пройшла бойове хрещення американська ракета протиповітряної оборони «Петріот». У такої ракети — звичайна боєголовка. Вона застосовується проти об'єктів, що летять як низько над землею, так і на великій висоті. Ціль, залежно від висоти, може бути знищена на відстані понад 50 кілометрів. «Петріот» досягає її з трикратною швидкістю звуку. З допомогою радіосигналів ракета залишається керованою і в польоті. Точність влучання забезпечується, насамперед, комп'ютерним розрахунком траєкторії на основі даних зафіксованої цілі і коригування уже під час руху ракети.

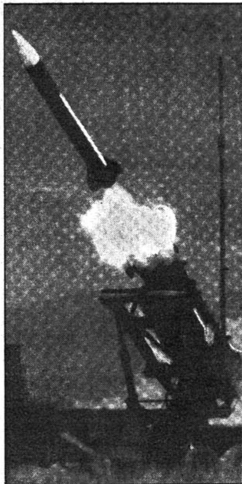


Фото з газети «Ді Вельт» (ФРН).

Що нам енергетична криза!

«Дендизел» — таку назву має нове альтернативне пальне, створене бразильськими спеціалістами. До його складу входять 74 відсотки олії, яку дає пальма «денді», і 24 відсотки дизельного пального. За словами міністра сільського господарства Бразилії Антоніу Кабрери, випробування «дендизелу» дали чудові результати. Під час його згоряння виділяється значно менше токсичних речовин, ніж від бензину чи спирту. Зараз Бразилія має понад 70 мільйонів гектарів земель, придатних для вирощування пальми «денді».

Протягом останнього десятиліття у цій країні ведуться активні пошуки нових видів пального. Сьогодні близько 30 відсотків всіх бразильських автомобілів працюють на етанолі — спирті, що виробляється з цукрової тростини.

За нашим прикладом

Хоча слово «конверсія» на Кубі ще не таке популярне, як в СРСР, однак кубинські військові підприємства вже передали частину своїх потужностей для виробництва мирної продукції. Військова промисловість розпочала виробляти електроплитки і холодильники, обладнання для барів, сейфи і навіть... набої для мисливських рушниць.

Як повідомило кубинське інформаційне агентство, це дозволить заощадити декілька мільйонів доларів, що не будуть зайвими в нинішній важкій економічній ситуації.

Чим більше грошей, тим краще здоров'я

Стан здоров'я американців в першу чергу залежить від їх фінансових можливостей, а також наявності у них медичної страховки — такого висновку дійшли науковці з Джорджтаунського університету.

В результаті проведеного ними дослідження з'ясувалось: навіть у випадку тяжкого захворювання пацієнти, які не мають багато грошей або страховки, проводять у лікарні на третину менше часу, ніж застраховані. У них також втричі більше шансів померти на госпітальному ліжку.

У Тулу з власним самоваром

Неймовірно, але факт. Славнозвісний цейлонський чай буде експортуватися в Індію — іншу «велику чайну державу». Цей крок пояснюється необхідністю задовольнити внутрішні потреби 800-мільйонного індійського населення у цьому «напої богів», а також збалансувати торгівлю між двома країнами. Минулого року Шрі-Ланка закупила в Індії товарів на 2 мільярди рупій, а продала — лише на 400 мільйонів. Згідно з торговельною угодою, Індії заборонено перепродувати цейлонський чай на міжнародному ринку.

«Дайош» радянське телебачення!

У Греції розлючені телеглядачі телефонують до посольства СРСР і грецької державної телерадіокомпанії ЕРТ. Їх хвилює одне питання: чому останнім часом стало неможливо дивитись телепрограму «Горизонт», що ретранслюється з Радянського Союзу?

З'ясувалося, що грецьке телебачення припинило передачі з СРСР у зв'язку з економічними труднощами. Зараз ведуться переговори між радянським посольством і головою ЕРТ щодо відновлення трансляції. Тим часом телефонні дзвінки від незадоволених греків не припиняються.



МУЗИКА!

Музика — це коли слів катастрофічно не вистачає, або коли вони зайві взагалі.

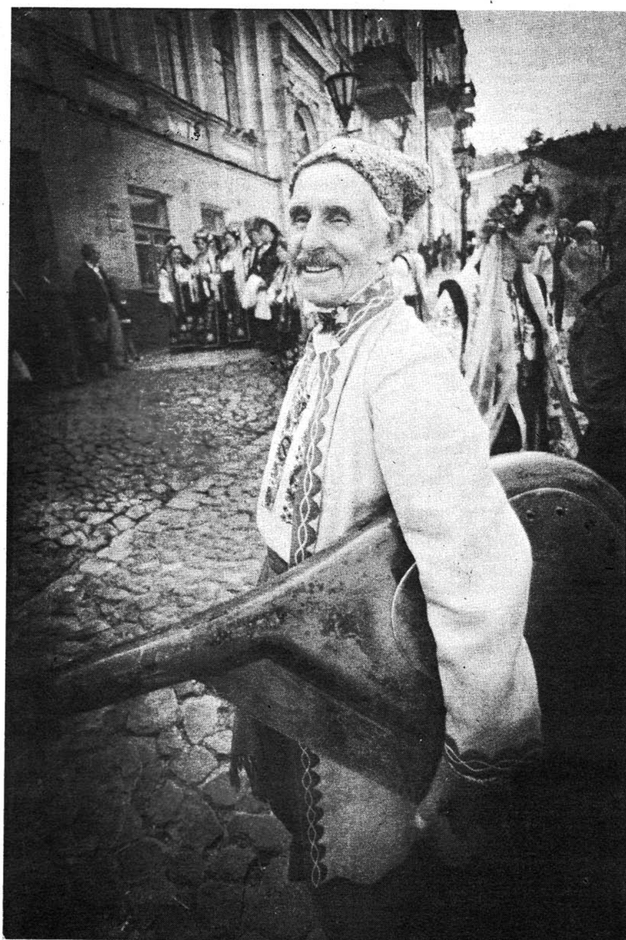
А таке трапляється чомусь частіше не на філармонічних концертах чи під час божественної літургії.

І саме ця мить подарує вам істинне усвідомлення музики як суті людських взаємин.

Досліджено й доведено, що музика має цілком конкретне цифрове вираження. Можливо. Але вона з'явилася раніше, ніж цифри. І ще довго проживе після того, як вони стануть нулями...

Фото Богдана ПРИЙМАКА, Ореста ЛИЖЕЧКА, Валерія ІНЮТИНА, Михайла САЧКА.









Як моторошний сон — «урочиста лінійка»: вишикувані в ряд... інвалідні коляски. Мабуть, зла іронія долі навмисне закинула безруких і безногих дітей у ці Богом забуті піщані кучугури. В усякому разі, не лелека сюди їх приносить. Кого — мама, кого — тато, сиріт — працівники Херсонського будинку малятка «Дзвіночок». Кучугури стали рідним обійстям для інвалідів дитинства (з чотирьох років до повноліття), оселею — старе пристосоване приміщення. Схоже, на скалічених дітях «гуманне» суспільство поставило хрест. Як і на людях похилого віку, будинки яких в області розміщують неподалік кладовища.





ЦЕ НЕСТЕРПНО «ЩАСЛИВЕ» ДИТИНСТВО

Понад десять років я приходжу в гості до цих хлопчиків і дівчаток. Здається, час уже звикнути, але я щоразу дивуюся, скільки є серед них талановитих, обдарованих особистостей. Але, і це жахливо, вже змирився з тим, що буквально над дитячими головами тягнуться високовольтні дроти, а під ногами — каналізація сусіднього маслозаводу. Три-чотири рази на рік вона прорирається, і територію інтернату вкриває отруйна багнюка. Куди тільки не скаржився директор Ю. Баутін на агресивного сусіда: і в область писав, і столицю. Що його скарги? Директор маслозаводу М. Башлаєв довгий час був членом бюро Цюрупинського райкому партії, а, отже, особою, поза критикою. Ми ж звикли, що райкомівський ранг викликає більше довіри, аніж розпач «маленьких» людей.

Знущається з інтернату не тільки маслозавод. Місцева влада також, як мачуха: навіть не подбала про дорогу до дітей, і їй довелося будувати за інтернатівські гроші. (Мабуть, можновладці вважають, що на калік нічого кошти переводити).

А діти, між тим, щосили борються за виживання, і рух у корпусах інтернату — головна його ознака. Чим краще рухаєшся, — тим ти вільніший. І дітки, розробляючи м'язи, сунуть на колясках, «ходунках», візках, а кому їх не вистачає, повзуть на животику, ліктях, навколішки. (Спеціальні тренажери для них вітчизняна промисловість не випускає. Зарубіжних — обмаль. Міністерство охорони здоров'я УРСР «сплавило» дітей Міністерству соціального забезпечення, а в того звідки валюта?).

На щастя, не одхрестився від дітей завідуючий ортопедо-травматологічним відділенням обласної дитячої лікарні Олександр Миколайович Диляєв. За покликом сумління, інакше не скажеш, він на свій страх і ризик почав оперувати інвалідів.

— Коли я побачив цих дітей, — зізнався лікар, — я не міг ні їсти, ні спати. Тільки безперестанно палив цигарки. І думав, як допомогти їм.

Він став для багатьох «хрещеним батьком». Так вони й звуть його поміж собою: наш батько. Розповідає Галина із Сімферополя:

— Мами в мене немає. Вона дуже пила, і її позбавили материнських прав. Тут я з восьми років. 5 років сиділа на колясці. Олександр Миколайович зробив мені дві операції, і я ходжу самостійно.

— Лише торік, — каже завуч будинку-інтернату В. Рядцина, — нашим вихованцям було зроблено сімнадцять операцій. П'ятнадцять дітей змогли повернутися в сім'ю. Диляєв просто творить чудеса. У дівчинки з Полтави (мама — лікар відмовилася від неї) ніжки і ручки були закручені за спинку. Вона пересувалася тільки на животику. Аж страшно, які на ньому були мозолі. І, уявляєте, яке щастя: Олександр Миколайович поставив малу на ноги!

— Багатьом діткам з Цюрупинського інтернату, — стверджує завідуюча обласною дитячою лікарнею Людмила Володимирівна Лятецька, — потрібні негайні, причому багатоетапні операції. Чим менший вік дитини, тим кращі результати. Лікар Диляєв робить унікальні операції, причому за власною методикою. У Херсоні є реальна база для відкриття республіканського ортопедичного центру. Перешкода — медчастина УВС облвиконкому. Будуватися нам ніде, а вона розташована на нашій території. От і виходить, що здоров'я одних заважає здоров'ю інших.

На дітей, яким не встигли подати допомогу, чекає будинок престарілих у Комишанах. А в ньому ні хорошої майстерні, ні цікавих книг у бібліотеці. Сиди собі в кімнаті-клітці і поволі забувай, чого в інтернаті навчився. Вийти на вулицю небезпечно, адже поряд мешкають психічнохворі і колишні злочинці.

Один з небагатьох, хто уболіває за майбутнє вихованців, Юрій Миколайович Баутін. Кілька років тому він переїхав у Цюрупинськ і вжахнувся:

— Я за тисячу кілометрів приїхав, щоб урятувати свою єдину дитину, а тут поряд море — діти ж його і в очі не бачили...

Тільки одному Баутіну відомо, як він вибив у Києві перший за 20 років існування інтернату автобус. Ось уже три роки директор не знімає спецівки і чобіт, розвантажуючи з вихователем Китаєвим і робітниками Поздняковим та Стрижньовим «вибиті» будівельні матеріали. Якби не вони, то так ніхто б і не здогадався, що дітям потрібні басейн, масажний кабінет, спортивний майданчик з біговими доріжками.



На владу ж Юрію Миколайовичу сподіватися нічого. Як уже сказано, батьки міста забули дорогу до дітей-калік, а облвиконком — взагалі вирішив анексувати частину території інтернату для пожежників. Огорожа має пройти через... басейн. Спробували діти виставляти пікети, але сили надто нерівні. Переможно всміхаючись, здорові дядьки з облвиконкому втішили:

— Якщо горітимете, вас першими погасять.

Чи зможе після таких жартів Баутін розраховувати на допомогу? А галопуюча інфляція обрізає й без того куций бюджет інтернату.

...На прощання заходжу в їдальню. Діти на колясках мчать до своїх столиків, а в тарілках — рідка юшка. Рая Панасюк сумно і якось зніяковіло всміхається, перехопивши мій розгублений погляд:

— Нічого, дядю, не переживайте. Ось приходьте в неділю — ми вас варениками з картоплею почастуємо.

Боже, подумав, ця крихітка ще й втішає мене. Що ж ми робимо з ними? Раєчка — не великий Мюнхгаузен, вона не витягне себе за волосся з тієї прірви, в яку штовхнула безрадісна дійсність. А ми — невже так і не простягнемо їй свою руку, не порятуємо від цього нестерпно «щасливого» дитинства?

Володимир БОНДАРЕНКО.

Цюрупинськ Херсонської області.

Фото зроблені вихованцями інтернату.

ПІЩАНІ КУЧУГУРИ СТАЛИ РІДНИМ ОБІЙСТЯМ ДЛЯ ІНВАЛІДІВ ДИТИНСТВА ХЕРСОНЩИНИ, ОСЕЛЕЮ — СТАРЕ ПРИСТОСОВАНЕ ПРИМІЩЕННЯ. СХОЖЕ, НА СКАЛІЧЕНИХ ДІТЯХ «ГУМАННЕ» СУСПІЛЬСТВО ПОСТАВИЛО ХРЕСТ.

— КОЛИ Я ПОБАЧИВ ЦИХ ДІТЕЙ, Я НЕ МІГ НІ ЇСТИ, НІ СПАТИ, — ЗІЗНАВСЯ ЛІКАР. — ТІЛЬКИ БЕЗПЕРЕСТАННО ПАЛИВ ЦИГАРКИ. І ДУМАВ, ЯК ДОПОМОГТИ ЇМ.

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Чи може сім'я перебувати на квартирному обліку і за місцем роботи дружини, і за місцем роботи чоловіка? — запитує Черниш зі Жмеринки Вінницької області.

Ні, не може. Кожна сім'я в нашій республіці може перебувати на квартирному обліку за місцем роботи одного з членів сім'ї (за їхнім вибором) і у виконавчому комітеті Ради народних депутатів за місцем проживання (пункт 11 Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджених постановою Ради Міністрів Української РСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 року № 470// ЗП УРСР — 1984 — № 12. — Ст. 80).

Який час входить до стажу роботи, що дає право на одержання 13-ї заробітної плати? — запитує Черншенко з Ватутіно Черкаської області.

Згідно з пунктом 4 Рекомендацій про порядок і умови виплати працівникам підприємств і організацій народного господарства винагороди за підсумками роботи за рік, затверджених постановою Держкомпраці СРСР і Президії ВЦРПС від 10 серпня 1983 року, до стажу роботи, що дає право на одержання винагороди за підсумками роботи за рік (у народі її називають 13-ю заробітною платою), включається час безперервної роботи на даному підприємстві, в організації.

У цей стаж зараховується час відпустки жінкам по догляду за дитиною до досягнення нею віку півтора року, а також можуть включатися й інші періоди (наприклад, час строкової військової служби, роботи на виборних посадах тощо), якщо таким періодам передувала й за ними безпосередньо слідувала робота на даному підприємстві, в організації, а також стаж роботи на іншому підприємстві, в організації, якщо працівника переведено на дане підприємство, в організацію за рішенням вищих партійних або господарських органів.

Семен КАРЛИЦЬКИЙ, юрист.

Резонанс

ПІВСОТНІ ЛИСТІВ ЛИШЕ ВІД КОЛИШНІХ І НИНІШНІХ КАДРОВИХ ОФІЦЕРІВ ОДЕРЖАЛА РЕДАКЦІЯ ПІСЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ СТАТТІ «НАЦІОНАЛЬНЕ ВІЙСЬКО: УТОПІЯ СЕПАРАТИСТІВ ЧИ ВИМОГА ЧАСУ» («ГОЛОС УКРАЇНИ» № 5 ВІД 9 СІЧНЯ 1991 р.). ІХНЯ ТОЧКА ЗОРУ НА ІДЕЮ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ АРМІЙ — НАЙЦІННІША. АДЖЕ ХТО, ЯК НЕ ВОНИ, ЗСЕРЕДИНИ ЗНАЮЧИ АРМІЙСЬКІ ПРОБЛЕМИ І БІДИ, УЯВЛЯЮТЬ МАЙБУТНЄ ВІЙСЬКА.

ВИХОДЯЧИ З ПРИНЦИПУ ПЛЮРАЛІЗМУ ДУМОК, ЯКІ НЕ У ВСЬОМУ ЗБІГАЮТЬСЯ З ТОЧКОЮ ЗОРУ РЕДАКЦІЇ, НАДАЄМО СЛОВО ОФІЦЕРАМ — ВЕТЕРАНАМ ЗБРОЙНИХ СИЛ.

МАЙБУТНЄ ВІЙСЬКА



ХТО СТАНЕ ДО СТРОЮ?

Для втілення в життя Декларації про державний суверенітет України необхідно вже зараз створити при Верховній Раді чи Раді Міністрів. Комітет з питань формування національних військових частин, а при місцевих Радах — комісії, які б конкретно займалися питаннями комплектування частин особовим складом, ходом бойового навчання, боєготовністю і дисципліною, соціальними проблемами солдатів, офіцерів, прапорщиків.

Чому ж такий спротив зустрічає ідея створення національних армій з боку Міністерства оборони СРСР? Бо з утворенням республіканських військ генерали міністерства і Генштабу втрачають і владу, і привілеї. Нині вся структура міністерства оборони просякнута метастазами протекціонізму і родинності. В армії є навіть анекдот: «Чи може син генерала стати маршалом? Ні, бо у маршала теж є син».

Поки що у військах перебудова йде на рівні слів і декларацій. Особливо незрозумілою є позиція міністра Д. Язова щодо служби юнаків на територіях своїх республік. Навіщо оте «переселення народів»: хлопців з Середньої Азії відправляють служити за Полярне коло, українців — у піски Каракумів, сибіряків — у Прикарпаття. Хіба ж від цього зміцнюється боєготовність?

Ще проблема. Взяти, наприклад, мотострілецький полк так званого «скороченого штату» (чи будь-який інший — танковий, артилерійський, саперно-інженерний...). Зараз таких полків у Збройних Силах СРСР більшість. У них лише кілька відсотків особового складу в строю. Це офіцери, які переважно з України, та прапорщики, які теж, як правило, служать за тещиним городом. Солдатів строкової служби в таких полках дуже мало. Боєготовність таких частин залежить від військовослужбовців запасу, що мають стати до строю за бойовою тривогою. В мирний час вони «орють і сіють» у радіусі кількох сот кілометрів від військових частин, до яких приписані. Тобто, боєздатність таких частин «скороченого штату» (а їх, повторюю, більшість) залежить від запасників. Перехід до національних армій таких полків буде абсолютно безболісний, бо фактично вони вже й зараз «національні».

Необхідно також скоротити кількість військ на Україні. А то складається враження, що наша республіка — військовий табір. Треба замість дивізій, що дислокуються у нас, залишити полки. А щодо боєготовності, то вона буде належною. Але для цього треба налагодити підготовку резерву, так званих «партизанів».

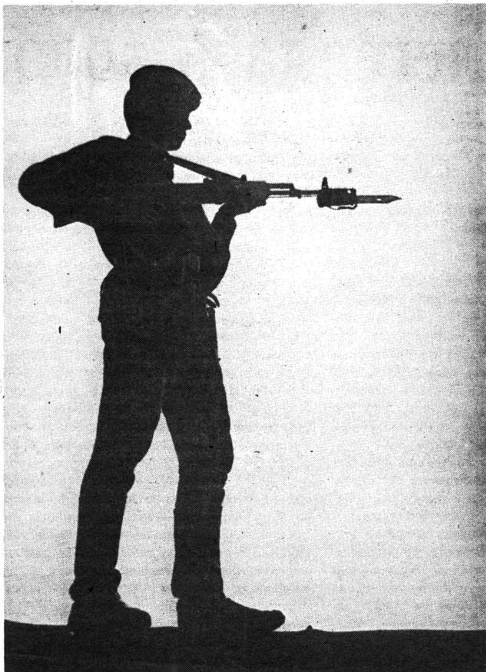
Пункт Декларації треба підкріпити Законом про військову службу на Україні. Обумовити строки служби, пільги, правові норми. Важливо зазначити також, що служба в республіканській армії — почесний обов'язок громадянина суверенної України. Принцип комплектування мусить бути змішаним — частина війська комплектується на контрактових засадах, решта — згідно із Законом. Необхідна також альтернативна служба для тих, хто за своїми переконаннями не може брати зброї до рук.

На порядку денному і перехід від внутрішніх військ СРСР до своїх територіальних формувань на зразок національної гвардії США.

Уже час думати й про форму одягу військовослужбовців національної української армії. Вона ні в якому разі не повинна копіювати якісь старі зразки. Одягнути нашу армію в форму січових стрільців було б неправильно. То вже історія. Однострої українських солдатів мусять бути сучасними. А от при зустрічах почесних гостей України треба б було мати сотню запорізьких козаків. Військовим гімном України, безперечно, буде «Запорізький марш». Вже сьогодні хай візьмуть його до свого репертуару військові оркестри в гарнізонах України — настав для цього час!

Іван ШКВАРКО,
полковник запасу.

Харків.



ЧИ ПОТРІБНІ «ДОМАШНІ» ПОЛКИ?

Думаю, що ми вельми пацифічно настроєні. Ось, мовляв, знищили ракети середньої і малої дальності і вже — мир і тиша. Але ж знищено лише два відсотки ядерних зарядів, а решта можуть спалити все живе на землі декілька разів.

Чи треба розтаскувати армію по національних кутках? Чи потрібні «домашні» полки? Нехай, мовляв, солдати служать вдома, поруч з мамою, а вдень іноді навідуються до частини. Ми забули історію. Так звані територіальні війська колись створювали, щоб вивільнити робочі руки. І було це в 20-ті роки. А нині ж бо — дев'яності!

Рівень же військової підготовки запасників («партизанів») не витримує ніякої критики. Добре ще, якщо вони виконують якісь господарчі роботи.

Безперечно, скоротити чисельність армії необхідно, але ж не розтягувати її по республіках.

Матері солдатів вимагають, щоб їхні діти служили на Україні, наївно думаючи, що з утворенням республіканського війська зникне «дідівщина». Всі ветерани армії підтвердять, що почалося це лихо в 1961—63 роках, коли почали призивати «зеків» після відбуття покарання або умовно засуджених. До армії приходять хлопці практично вже зі сталими звичками, уподобаннями, життєвими принципами. Вони самі приносять з собою закони «дідівщини», за якими жили в школах, ПТУ, технікумах. І не вирішення проблеми — служба вдома. Довелось служити в багатьох частинах. Там, де дисципліна, статутний порядок, немає «дідівщини». Пам'ятаю, як засудили групу «дідів» за побиття молодих солдатів. І жорстокі злочинці, і їхні жертви були земляками. Таких прикладів безліч.

Не захищаючи недоліків армії, критично ставлячись до всіляких привілеїв, все ж хочу заперечити, що не всі генерали їздять на персональних машинах і мають денщиків. У нас в армії є ординарці, а не денщики — в цьому треба розуміться.

Наша армія не проти демократії. Але мислячі люди в армії розуміють демократизацію не як безвідповідальність і анархію, а як обов'язок і дисципліну. Армія не повинна брати участі у вирішенні політичних проблем. Але що їй робити, якщо її ображають, утискують, переслідують. Вона змушена захищатись.

Майбутнє нашої армії, як і майбутнє Союзу, в непорушній єдності всіх народів в єдиній великій демократичній державі.

Олександр БІЛИЙ,
майор у відставці.

Дрогобич.

Фото Андрія КОТЛЯРЧУКА, Олександра КЛИМЕНКА.

— З архівів —

ПЕРЕД СУДОМ ІСТОРІЇ

«Полковника чернігівського Павла Полуботка люди минулого дня приїхали до Глухова й оголосили, що упокоївся він у Петербурзі у фортеці Декамбрія 18 числа, третьої години наприкінці минулого 1724 року».

Яков Маркович, «Щоденник», 18 лютого 1725 р.

«Не отставая от прежнего своего обычая скверного лакомства и чинимых подлому простому народу обид и разорений». Полуботок, Чарниш і Савич добивалися скасування Малоросійської колегії щоб їм «по прежнему своему скверному лакомству простой народ обидя и разоряя себя обогащать».

З «Маніфесту» від 8 лютого 1725 р.

«Дерзновенными запросами полковник черниговский Полуботок с товарищами прогневали его императорское величество и за то там взяты под арест».

«Краткое описание Малоросии».

«Прогневанное небо волею государя привело к огорчению, нежели к милосердию».

Петро Симановський, XVIII ст.

«Точкою відліку в цій справі була та економічна й державна політика стосовно України, яку проводив Петро І після Полтави. Вона ламала не тільки політичний лад гетьманщини, вона відбивалася на всьому економічному устрої й охоплювала різноманітні класові інтереси.

Два фактори переважно визначали цю політику: Північна війна та зрада Мазепи. Перша потребувала великих коштів, друга обережності».

Микола Василенко, «Сумний ювілей», 1924 р.

«Крім постоїв російських військ у 1720-х роках з'явився ще один тягар — це використання козаків на спорудженні Ладозького каналу. У 1721 році поїхало десять тисяч козаків на Ладогу, 1722-го — стільки ж, а 1723 — російський уряд знову вимагав дати туди ж п'ять тисяч душ. Загальна кількість козаків, на думку Е. Раданової, сягала близько 30 відсотків від загальної кількості.

Капітан Кораблін змушував, наприклад, 1723 року чорнуського сотника вислати півтори тисячі чоловік на міські роботи. Коли ж той відмовився, то капітан наказав 28 драгунам «провести екзекуцію».

Із праці П. Мілюкова «Государственное хозяйство России в первой четверти XVIII века и реформа Петра Великого».

Під назвою «Кому выгодна легенда о золоте!» «Сын Отечества» від 4 січня цього року надрукував статтю Ю. Хоружного. За останній час це не перша публікація, яка стосується легенди про золото Полуботка. Не перша і, вочевидь, не остання. Не раз в історії дослідники, науковці прагнули на кінчику пера зробити відкриття. Схоже, що це саме той випадок, коли щось таки та вдається. Тому що, шукаючи шляхи до скарбів Полуботка, науковці знаходять знання про історію України, про її героїв. І цим прекрасна будь-яка історична легенда.

Кому вигідна легенда про золото! — запитує Ю. Хорунжий. А й справді, кому вона може бути вигідною! Легенда є легенда, бо вродилась нею, бо відбулися в реальному житті зіткнення фактів, явищ і вже простим розчерком пера її не перекреслити, не заборонити.

Та й не про гетьманські скарби веде мову Ю. Хорунжий. Спритно маніпулюючи фактами, він прагне довести, що «шукачі скарбів», себто відомі українські вчені, історики, письменники, вводять в оману цілий народ, створюючи штучних героїв і штучну історію у своїх вузьконаціоналістичних цілях. І, мовляв, ніяким не героєм був Полуботок, а звичайнісінським здирцею, кровопивцею, від якого Петро І рятував український народ, посадивши в похмурі холодні каземати. І Малоросійську колегію було створено во благо «подлого сословия», як твердять вельможні хроніки. І Україна тільки тому й вижила, що прийшли царські війська і знищили Запорозьку Січ і рештки незалежності...

Можна було б не звертати увагу на цю публікацію: мало що пишуть. Але вона звернена до росіян. В статті культивується думка про «невдячність малоросів». Тож зачеплена не тільки честь самого Полуботка, а честь народу України. Тому ми вирішили звернутися до відомого письменника Григорія Колісника, автора романів і повістей з життя України XVIII століття. І водночас дати уривки з історичних документів, які говорять самі за себе.

БУТИ НАПОЛЕГЛИВИМИ

— Григорію Андрійовичу, яке враження справила на вас публікація Ю. Хорунжого? Що здається авторові романів «Мазепа — гетьман» та «Тризна», творів, у яких одним з головних героїв є Павло Леонтійович Полуботок?

— Правду кажучи, прочитавши цю статтю, я відчув, як іще мало сподіяно нами для відродження, для поглиблення духовного лика, для знання нашої історії найширшими верствами, для повернення всієї складності досвіду, сказати б, наших незабутих предків. Для того щоб наша історія, непідкупна, як істина, була вказуючим перстом українському народові в його ході вперед. Читання цієї статті мене наче повернуло до розмови, яка відбулася в редакції журналу «Дніпро» з промовистою темою «Логікою фактів і непоступливістю правди». Так, саме непоступливість перед неправдою змушує мене знову подумки перенестися у страхітливе XVIII сторіччя, перебуваючи разом зі своїми персонажами, в якому я інколи чувся окривавленим по лікті, якщо не по самі плечі. Мені б хотілося знати, хто автор такої публікації, бо здається, що його знання історичних подій і фактів досить грунтовне. І, мабуть, Ю. Хорунжий наш земляк. У згаданій мною розмові в редакції «Дніпра» я звертав увагу колег на іншу публікацію. Один автор в «Московском литераторе» договорився до того, що «...казачество было свойственно только нашей стране, только русскому народу. Другие народы такого явления не знали». От так бак! Довелося нагадати, що там, де йдеться про честь нашого народу, про його родовід, культуру, його, сказати б, історичний образ — ми у одвіті. Помилок та хибних тверджень буває чимало. Мусимо говорити про них, мусимо навчати правді, застерігаючи перед невимушеною неправдою не менш ретельно, аніж перед свідомим фальшуванням і поглядами авторів, які в... ніх двохсот ... переконати св... України-держа... коли, що нар... го не чув ніхт... шого народу ... світ і знати н... коли йдеться ... малих справ ... чому згоден ... мовити слово ... в «Сыне Отеч... вашій газеті.

— У статті ... дехто з гетьм... нення безрозді... українським ... покровите...
— Польщ... ції, нарешті. ... публікацією, ... рятує нещасн... ті все шукак... же було насп... ка Виговського... ницького оці...





Кому выгодна легенда о золоте

«Воссоединение с Россией наложило некоторые ограничения на права богатых эксплуатировать своих подвластных. К тому же часть налогов, которую раньше они присваивали себе, уходила в казну. Обиженные могли обращаться с жалобой на несправедливость к русскому правительству, вплоть до царя. Это не устраивало некоторую часть казацкой старшины, да и самих гетманов на которых трудились тысячи подначальных людей. Поэтому не случайно некоторые из гетманов и их единомышленников для достижения безраздельной власти над своим народом искали покровительства у противников России: Польши, Турции, Крымского ханства, Швеции. Интересы самого украинского населения в расчет не принимались.

Реформы Петра I в области экономики и государственного управления не могли не затронуть и Малороссию. В 1722 году учреждается Малороссийская коллегия во главе с президентом — бригадиром Вельяминовым, еще более сузившая права гетмана и генеральной старшины, препятствовавшая полковникам и старшине «изнурять работами казаков и посполитных людей», следившая за правильностью всякого рода сборов, справедливым решением дел в присутственных местах, получением обиженными законных удовлетворений. Ее деятельность соответствовала интересам широких народных масс. Учреждение коллегии по времени совпало со смертью гетмана Скоропадского (1722 г.). Его преемником временно (наказным гетманом) стал П. Полуботок, черниговский полковник.

Павел Леонтьевич Полуботок (1660—1723 гг.) был сыном переяславского полковника и получил хорошее образование. Родственные отношения с гетманом Самойловичем (1672 — 1687 гг.) давали надежную основу для процветания семьи. Но в 1687 году Самойлович, оклеветанный Мазепой, был смещен, а гетманской булавы с помощью Василия Голицина, фаворита царевны Софьи, добился сам клеветник. Все родственники и друзья опального гетмана оказались в немилости. Был лишен полковничьей должности Леонтий Полуботок, а его сын Павел вплоть до 1705 года официальной должности не занимал, был приписан к Черниговскому полку и занимался в основном обустройством своего хозяйства, приумножением своих богатств, земель и поместий. Лишь в 1705 году он был назначен черниговским полковником. Но обиды гетману не простил и был в числе полковников, поддержавших Петра I, когда в 1708 году Мазепа с частью старшины и наемников бежал в шведский лагерь. За эту услугу и за поддержку кандидатуры Скоропадского на гетманское место он выпросил у Петра I ряд сел в Лубенском и Сумском полках, местечко (городок) Любеч с прилегающими деревнями в Черниговском полку, всего более двух тысяч дворов. Вскоре он стал, по отзывам современников, богатейшим державцем Малороссии. Его также не устраивали нововведения Петра I, и, став наказным гетманом, он повел с ними решительную борьбу за достижение полновластия и отмену какого-либо контроля со стороны правительства.

На первых порах при помощи А. Д. Меншикова, имевшего свои корыстные интересы на малороссийской земле, Полуботку удалось нейтрализовать деятельность коллегии. Эти успехи воодушевили его. От имени народа он готовит многочисленные челобитные в Сенат и царю с просьбой о ликвидации Малороссийской коллегии и других административно-хозяйственных нововведений, возвращения былых привилегий старшине. Лестью и угрозами заставляет людей подписывать чистые листы. Поэтому многие из подписавших не имели представления о содержании челобитных. В них же выражалось настоятельное требование о назначении гетманом самого Полуботка. С этими же требованиями он направляет в столицу депутацию своих сторонников.

Летом 1723 года Петр I, вернувшись из Пер... да и обеспокое... Малороссии, пр... тербург Полубо... столицу, наказн... должает настаи... нении пожелани... в челобитных. ... из Малороссии ... битные о твор... ком и его прибл... закониях. Из Ст... ского посланник... общение о пере... кой старшины с... ном, направленн... сии. Петр вы... вать всю делег... вить бригадира ... для выяснения н... ения населения ... ти жалоб. Про... много негативн... ности наказного ... ко окончания п... ник не дождалс... в крепости в де... да.

Уже более ст... вители украинск... тических круг... Полуботка муче...

...ТИ НАПОЛЕГЛИВИМИ, БУТИ ЗІРКИМИ

...дрійовичу, ...вила на ...Хорунжо- ...торові ро- ...гетьман» ...в, у яких ...героїв є ...Полубо-

...и, прочи- ...я відчув, ...яно нами ...я поглиб- ...ика, для ...і найшир- ...ля повер- ...сті досві- ...х незабу- ...о щоб на- ...упна. як

істина, була вказуючим перстом українському народові в його ході вперед. Читання цієї статті мене наче повернуло до розмови, яка відбулася в редакції журналу «Дніпро» з промовистою темою «Логікою фактів і непоступливістю правди». Так, саме непоступливість перед неправдою змушує мене знову подумки перенестися у страхітливе XVIII сторіччя, перебуваючи разом зі своїми персонажами, в якому я інколи чувся окривавленим по лікті, якщо не по самі плечі. Мені б хотілося знати, хто автор такої публікації, бо здається, що його знання історичних подій і фактів досить грунтовне. І, мабуть, Ю. Хорунжий наш земляк. У згаданій мною розмові в редакції «Дніпра» я звертав увагу колег на іншу публікацію. Один автор в «Московском литераторе» договорився до того, що «...казачество было свойственно только нашей стране, только русскому народу. Другие народы такого явления не знали». От так бак! Довелося нагадати, що там, де йдеться про честь нашого народу, про його родовід, культуру, його, сказати б, історичний образ — ми у одвіті. Помилок та хибних тверджень буває чимало. Мусимо говорити про них, мусимо навчати правді, застерігаючи перед невимушеною неправдою не менш ретельно, аніж перед свідомим фальшуванням і поглядами авторів, які впродовж останніх двохсот літ намагалися переконати світ у тому, що України-держави не було ніколи, що народу українського не чув ніхто. Що мови нашого народу «просвіщенний» світ і знати не знав. Думаю, коли йдеться про духовність, малих справ не буває. Ось чому згоден з необхідністю мовити слово про публікацію, в «Сыне Отечества» якраз у вашій газеті.

— У статті говориться, що дехто з гетьманів для досягнення безроздільної влади над українським народом шукав покровите[...] у ворогів [...]сії — Польщ[...] [...]уреччині, [...]веції, нарешті. Виходить за публікацією, що добра Росія рятує нещасних малоросів, а ті все шукають петлю. Як же було насправді? Політика Виговського і Юрія Хмельницького оцінюється однозначно — зрадницька. Політика Полуботка — просто інстинктом до наживи... Бажанням за будь-яку ціну захопити верховну владу — гетьманську булаву. Якось так сталося, що хто знає — не говорить, хто багато говорить — не знає. Часто-густо дискусії йдуть на дилетантському рівні, крутяться виключно біля больових точок історії, таких, як горезвісний «Мазепа — зрадник»... Що вам здається?

— Мені здається, що останні роки дуже сприятливі і для повернення цілих материків в українську історіографію, й до створення нових літературних образів колишніх народних героїв, і до художнього відтворення давнього способу життя, оберігання своєї землі, своєї багатющої народної культури, свого разючого слова. Мовимо про Запорожжя низове. Пишемо про гетьманське — республіканське правління. Розшукали навіть свідчення царя Петра про те, що Богдан Хмельницький не прагнув до злиття з Росією, а всього лиш попросив протекції у Росії для оборони від зовнішніх загроз. Поглиблюючи наші історичні знання, поповнюючи духовність, мусимо пам'ятати про те, що ось і ми з вами оперуємо складними й небезпечними якоюсь мірою поняттями. Пригадуєте, на слабку голову глибоких знань не класти! Відновлюючи наше, принагідно мусимо вчити глибоко поважати несвоє. Спростовуючи публікацію «Кому выгодна легенда о золоте?», прагнемо додати чітких орієнтирів не в підбурюванні нелюбові до росіян, а навчаємо тому, що чавили сукровицю з росіян так само ретельно, як і з українців, білорусів, інших народів. Автор Ю. Хорунжий манить свого читача ангелом сизокрилим — Петром Олексійовичем Романовим, тим, котрий європеїзував Росію, перекроював кордони, будував канали й фортеці, разом з тим гноїв не тільки окремі верстви населення, як ось козаків реєстрових і запорогів, — та ще й впорснув на Україну свого улюбленця Меншикова! Це він всадовив тут першого поміщика. І він же, чи за його наказом, на полковника реєстрового козацького полку настановив синка графа Толстого... А чого варті рядки у статті про Малоросійську колегію, очолену генералом з Петербурга Вельяміновим?

Тут подає віщи... ро Іванович ... який записав і... зав слово про ц... якби перст Бо... те місце, на яко... так звана колегі... ту малоросів», ... д'горі фонтан л... Автор «Сына С... певняє читача: «... ден был аре... козацкую депут... ляв, щоб захис... українців перед ... вом верхніх. М... ня лжі! Полков... ський Полуботок... тійович у тому ... бути людиною в... ною. Утримання... тень козаків пот... ша. Скінчивши ... демії, удруге ... на пору, коли ... «призначено Се... полнению дел... манской», міг с... з розкішшю цар... дбати, а тратити... ша симпатія до ... сіяна Кобзарем. ... новенні слова П... йовича до свого ... пекли моє мерц... «Историю Ма... Бантиш-Каменсь... кувану в 1822 ... ві. Остаточні орі... ків цієї людини ... мене Георгій Ко... нічого з Полуб... національного ге... був, єсть і буде! ... сали про нього ... годні йдеться пр... ві й нові верс... гетьманського пр... сування Запоро... манського регіме... на мізк і душу ... нити годилось би... нили давні: де ... знаю! Де не пет... б — зась... Геро... тавром: перший, ... рой і є герой. І ... інших Павло Пол... ковник, наказни... вий гетьман. Пре... стойно гордитися... прожив добрим ... рим політиком і ... вав для Україн... го гроша, ні того...





...одна легенда о золоте?

...шне «из- ...ков и пос- ...едившая. ...кого ро- ...вым ре- ...ственных ...иженны- ...творений. ...етствова- ...х народ- ...е колле- ...ало со ...ропадско- ...о пре- ...наказным ...олуботок, ...ик.

...Полубо- ...был сы- ...лковника ...образова- ...шения с ...ем (1672 ...адежную ...я семьи. ...мойлович, ...ой, был ... булавы ...Голицина, ...фьи, до- ... Все род- ...нального

гетмана оказались в немилости. Был лишен полковничьей должности Леонтий Полуботок, а его сын Павел вплоть до 1705 года официальной должности не занимал, был приписан к Черниговскому полку и занимался в основном обустройством своего хозяйства, приумножением своих богатств, земель и поместий. Лишь в 1705 году он был назначен черниговским полковником. Но обиды гетману не простил и был в числе полковников, поддержавших Петра I, когда в 1708 году Мазепа с частью старшины и наемников бежал в шведский лагерь. За эту услугу и за поддержку кандидатуры Скоропадского на гетманское место он выпросил у Петра I ряд сел в Лубенском и Сумском полках, местечко (городок) Любеч с прилегающими деревнями в Черниговском полку, всего более двух тысяч дворов. Вскоре он стал, по отзывам современников, богатейшим державцем Малороссии. Его также не устраивали нововведения Петра I, и, став наказным гетманом, он повел с ними решительную борьбу за достижение полновластия и отмену какого-либо контроля со стороны правительства.

На первых порах при помощи А. Д. Меншикова, имевшего свои корыстные интересы на малороссийской земле, Полуботку удалось нейтрализовать деятельность коллегии. Эти успехи воодушевили его. От имени народа он готовит многочисленные челобитные в Сенат и царю с просьбой о ликвидации Малороссийской коллегии и других административно-хозяйственных нововведений, возвращения былых привилегий старшине. Лестью и угрозами заставляет людей подписывать чистые листы. Поэтому многие из подписавших не имели представления о содержании челобитных. В них же выражалось настоятельное требование о назначении гетманом самого Полуботка. С этими же требованиями он направляет в столицу депутацию своих сторонников.

Летом 1723 года Петр I, вернувшись из Персидского похода и обеспокоенный делами в Малороссии, приглашает в Петербург Полуботка. Прибыв в столицу, наказной гетман продолжает настаивать на выполнении пожеланий, изложенных в челобитных. Но прибывают из Малороссии и другие челобитные о творимых Полуботком и его приближенными беззакониях. Из Стамбула от русского посланника приходит сообщение о переговорах казацкой старшины с Крымским ханом, направленных против России. Петр вынужден арестовать всю делегацию и направить бригадира А. И. Румянцева для выяснения на месте настроения населения и справедливости жалоб. Проверка вскрыла много негативного в деятельности наказного гетмана. Однако окончания проверки виновник не дождался — скончался в крепости в декабре 1723 года.

Уже более ста лет представители украинских националистических кругов изображают Полуботка мучеником за народное дело, отождествляя с народом сравнительно немногочисленную прослойку помещиков (шляхты, как они именовали себя по польскому образцу). Ему приписывали дерзкие речи, в которых он обличал якобы царя. Фактически же он добивался личной выгоды и отстаивал узкоклассовые интересы казачьей старшины. Действовал он при этом достаточно умно, чтобы не быть дерзким и непочтительным с Петром, зная его взрывной характер.

...Этого не могли не знать те, кто разжигает ажиотаж вокруг «16 триллионов». Для чего это нужно — показывает практическая деятельность идейных наследников Выговского, Мазепы, Бандеры. Их идеал — создание тоталитарной сверхдержавы Украины, в которой будет установлена «демократия» пробандеровского меньшинства. Но сначала нужно захватить власть, для чего требуется поддержка большей части населения республики. Поэтому, наряду с разжиганием националистического психоза, извращением истории, пришлась, кстати, и «золотая конфетка», которую обещают в будущем тем, кто «хорошо» будет себя вести в настоящем».

Ю. ХОРУНЖИЙ.

«Сын Отечества», 4 січня 1991 р. (Скорочений варіант).

«...Кажу тоб... о Госуд...

Промова Павла Полуботк...

«Бачу, Государю, і розумію, з якого джерела зачерпнув ти злість тую, що не властива серцю твоєму і непристойна характерові Помазаника Божого. Правота і лагідність, суд і милість суть єдине добро всіх монархів світу сього, і закони, що кермують усім взагалі людством і охороняють його від усякого лиха, є точне зерцало царям і володарям на їх становище і поведінку, і вони перші наглядачі та охоронці їм бути повинні. Звідкіля ж походить, що ти, о Государю, ставлячи себе понад закони, мордуєш нас єдиною владою своєю і кидаєш у вічне ув'язнення, загорнувши до скарбниці власне майно наше?! Провина, на нас стягувана, є лише повинність наша, і повинність свята, у всіх народах тако шанована, а ніяк не законопереступна і до осуду належна. Ми просили і просимо іменем народу свого про милість до отчизни нашої, неправедно гнаної і без жалю плюндрованої, просимо поновити права наші і привілеї, урочистими договорами затверджені, що їх і ти, Государю, декілька разів потверджував. Народ наш, бувши одноплемінний і одновірний твоєму народові, підсилив його і звеличив царство Твоє добровільною злукою своєю в такий час, коли ще в ньому все було в стані немовляти і виходило з хаосу ворохобних часів і сяйве з ніщоти. І сіє одно недовліло б йому погубити у вас мзди своєя; але ми з народом своїм не переставали, опріч того, багато допомагати вам усім в усіх військових рушеннях і здобуттях ваших і, не кажучи про Смоленщину та Польщу, одна Шведська війна доводить безприкладну ревність нашу до Тебе і Росії. Бо всім відомо, що ми самі цілу половину армії шведської вигубили на землі своїй і в оселях наших не піддаючись при тому ні на які зваби

...БУТИ ЗІРКИМИ

...овж остан- ...намагалися ...тому, що ...не було ні- ...українсько- ...о мови на- ...свіщенний» ...ав. Думаю, ...духовність, ...буває. Ось ...еобхідністю ...публікацію, ...а» якраз у

...риться, що ...для досяг- ...влади над ...дом шукав ...рогів сії ...нині, зе- ...одить за ...обра Росія ...алоросів, а ...етлю. Як ...і? Політи- ...рія Хмель- ...ся одно-

значно — зрадницька. Політика Полуботка — просто інстинктом до наживи... Бажанням за будь-яку ціну захопити верховну владу — гетьманську булаву. Якось так сталося, що хто знає — не говорить, хто багато говорить — не знає. Часто-густо дискусії йдуть на дилетантському рівні, крутяться виключно біля больових точок історії, таких, як горезвісний «Мазепа — зрадник»... Що вам здається?

— Мені здається, що останні роки дуже сприятливі і для повернення цілих материків в українську історіографію, й до створення нових літературних образів колишніх народних героїв, і до художнього відтворення давнього способу життя, оберігання своєї землі, своєї багатющої народної культури, свого разючого слова. Мовимо про Запорожжя низове. Пишемо про гетьманське — республіканське правління. Розшукали навіть свідчення царя Петра про те, що Богдан Хмельницький не прагнув до злиття з Росією, а всього лиш попросив протекції у Росії для оборони від зовнішніх загроз. Поглиблюючи наші історичні знання, поповнюючи духовність, мусимо пам'ятати про те, що ось і ми з вами оперуємо складними й небезпечними якоюсь мірою поняттями. Пригадуєте, на слабку голову глибоких знань не класти! Відновлюючи наше, принагідно мусимо вчити глибоко поважати несвоє. Спростовуючи публікацію «Кому выгодна легенда о золоте?», прагнемо додати чітких орієнтирів не в підбурюванні нелюбові до росіян, а навчаємо тому, що чавили сукровицю з росіян так само ретельно, як і з українців, білорусів, інших народів. Автор Ю. Хорунжий манить свого читача ангелом сизокрилим — Петром Олексійовичем Романовим, тим, котрий європеїзував Росію, перекроював кордони, будував канали й фортеці, разом з тим гноїв не тільки окремі верстви населення, як ось козаків реєстрових і запорогів, — та ще й впорснув на Україну свого улюбленця Меншикова! Це він всадовив тут першого поміщика. І він же, чи за його наказом, на полковника реєстрового козацького полку настановив синка графа Толстого... А чого варті рядки у статті про Малоросійську колегію, очолену генералом з Петербурга Вельяміновим? Тут подає віщий голос Дмитро Іванович Яворницький, який записав і нам переказав слово про цю інституцію: якби перст Божий ткнув у те місце, на якому стояла ця так звана колегія «для захисту малоросів», то бухкнув би д'горі фонтан людської крові! Автор «Сына Отечества» запевняє читача: «Петр вынужден был арестовать всю козацкую депутацию». Мовляв, щоб захистити простих українців перед золотолюбством верхніх. Марні намагання лжі! Полковник Чернігівський Полуботок Павло Леонтійович у тому числі мусив бути людиною вельми заможною. Утримання сотень і сотень козаків потребувало гроша. Скінчивши науку в Академії, удруге одружившись, на пору, коли його було «назначено Сенатом ко исполнению дслжности гетьманской», міг собі дозволити з розкішшю царственною не дбати, а тратити... Перша наша симпатія до Полуботка засіяна Кобзарем. Перші дерзновенні слова Павла Леонтійовича до свого гонителя обпекли моє мерце, коли читав «Историю Малой России» Бантиш-Каменського, видрукувану в 1822 році в Москві. Остаточні орієнтири вчинків цієї людини сформував у мене Георгій Кониський. Тож нічого з Полуботка робити національного героя. Він ним був, єсть і буде! Що б не писали про нього хорунжі. Сьогодні йдеться про те, що нові й нові версії нищення гетьманського правління, скасування Запорожжя й гетьманського регіменту лягають на мізк і душу читача. І чинити годилось би так, як учинили давні: де знаю, кажу знаю! Де не петраю — туди б — зась... Героїв не мітять тавром: перший, другий... Герой і є герой. І один серед інших Павло Полуботок. Полковник, наказний чи польовий гетьман. Предок, ким достойно гордитися, адже він прожив добрим воїном, мудрим політиком і не пошкодував для України ні власного гроша, ні того єдиного, що судилося кожній людині од Бога — свого часу, днів своїх. Обстоюючи Україну, гідність людську, гордість за свою вітчизну, свідомо, майже своїми руками, укоротив свої суджені дні.

— І нарешті про «золоту цукерку», якою «ідейні наставники Мазепи, Виговського, Бандери» купують душі сучасних марновірних українців. Як у тій казці — по губах текло, та в рот не попало. Кому все ж таки вигідна легенда про оте золото?

— Я міг би відповісти одним словом — невігласам. Але ж ось, виходить, і нашим незичливцям. Бачте, як скористався Ю. Хорунжий з нормативної глупоти? Він спробував узяти під сумнів наші зусилля на новому етапі розвитку наших народів говорити відверто, на повний голос. Чи готові ми до такого? Доводиться задумуватись над цим іще й іще...

Ну та, нам своє робить. Пам'ятаючи при цьому, що той, хто буде наполегливим наприкінці дороги так само, як і на її початку, здолає!

Розмову вела
Я. ЗОРІВНА.





...кого похо- ...делами в ...ает в Пе- ...Прибыв в ...тман про- ...а выпол- ...ложенных ...рибывают ...тие чело- ...Полубот- ...ыми без- ...а от рус- ...ходит со- ...ских казац- ...ским ха- ...отив Рос- ...и аресто- ...и напра- ...умянцева ...е настро- ...едливос- ...вскрыла ...деятель- ...а. Одна- ...винов- ...кончался ...1723 го- ...предста- ...ионалис- ...ображают ...за на-

родное дело, отождествляя с народом сравнительно немногочисленную проелойку помещиков (шляхты, как они именовали себя по польскому образцу). Ему приписывали дерзкие речи, в которых он обличал якобы царя. Фактически же он добивался личной выгоды и отстаивал узкоклассовые интересы казачьей старшины. Действовал он при этом достаточно умно, чтобы не быть дерзким и непочтительным с Петром, зная его взрывной характер.

...Этого не могли не знать те, кто разжигает ажиотаж вокруг «16 триллионов». Для чего это нужно — показывает практическая деятельность идейных наследников Выговского, Мазепы, Бандеры. Их идеал — создание тоталитарной сверхдержавы Украины, в которой будет установлена «демократия» пробандеровского меньшинства. Но сначала нужно захватить власть, для чего требуется поддержка большей части населения республики. Поэтому, наряду с разжиганием националистического психоза, извращением истории, пришлась, кстати, и «золотая конфетка», которую обещают в будущем тем, кто «хорошо» будет себя вести в настоящем».

Ю. ХОРУНЖИЙ.
«Сын Отечества», 4 січня 1991 р. (Скорочений варіант).

«...Кажу тобі правду, о Государю!»

Промова Павла Полуботка перед Петром I

«Бачу, Государю, і розумію, з якого джерела зачерпнув ти злість тую, що не властива серцю твоєму і непристойна характерові Помазаника Божого. Правота і лагідність, суд і милість суть єдине добро всіх монархів світу сього, і закони, що кермують усім взагалі людством і охороняють його від усякого лиха, є точне зерцало царям і володарям на їх становище і поведінку, і вони перші наглядачі та охоронці їм бути повинні. Звідкіля ж походить, що ти, о Государю, ставлячи себе понад закони, мордуєш нас єдиною владою своєю і кидаєш у вічне ув'язнення, загорнувши до скарбниці власне майно наше?! Провина, на нас стягувана, є лише повинність наша, і повинність свята, у всіх народах тако шанована, а ніяк не законопереступна і до осуду належна. Ми просили і просимо іменем народу свсго про милість до отчизни нашої, неправедно гнаної і без жалю плюндрованої, просимо поновити права наші і привілеї, урочистими договорами затверджені, що їх і ти, Государю, декілька разів потверджував. Народ наш, бувши однеплемінний і одновірний твоєму народові, підсилив його і звеличив царство Твоє добровільною злукою своєю в такий час, коли ще в ньому все було в стані немовляти і виходило з хаосу ворохобних часів і сливе з ніщоти. І сіє одно недовліло б йому погибати у вас мзди своєя; але ми з народом своїм не переставали, опріч того, багато допомагати вам усім в усіх військових рушеннях і здобуттях ваших і, не кажучи про Смоленщину та Польщу, одна Шведська війна доводить безприкладну ревність нашу до Тебе і Росії. Бо всім відомо, що ми самі цілу половину армії шведської вигубили на землі своїй і в оселях наших не підпадались при тому ні на які звaби та спокуси, і давши Тобі спромогу переважити дивовижну мужність і одчайдушну хоробрість шведів; але за те стягнули на себе саму зневагу та лютість, і, замість подяки та нагороди, вкинуті в найтяжче рабство і змушені платити данину ганебну й незносну, рити лінії та канали і осушувати непролазні багнища, угноюючи все те тілами наших мерців, що впали цілими тисячами од тягот, голоду та клімату. Всі тії злигодні й скорботи наші довершило, нарешті, нинішнє правління наше. Урядники московські, що панують над нами і не знають прав чи звичаїв наших і сливе неписьменні, відають тільки те, що їм вільно робити нам усе, не займаючи лише душі наші. Отож, бувши ми оточені звідусіль переслідуваннями й напастями, до кого іншого вдаватися маємо з воланням своїм, як не до Тебе, Августійший Монарху? Ти добродій наш і споручитель за благо наше. Але злоба улюбленця Твого, непримиренного ворога нашого і месника, одвернула Тебе з путі істини і паскудить царювання Твоє. Поневолювати народи і володіти рабами та невільниками є справа азіятського тирана, а не християнського монарха, який мусить славитися і направду бути верховним батьком народів. Я знаю, що на нас чекають кайдани і понурі в'язниці, де виморять нас голодом і утисками за звичаєм московським, але, поки ще живу, кажу Тобі правду, о Государю, що прийдеться складати Тобі неодмінно звіт перед Царем усіх царів, Всемогутнім Богом, за погибіль нашу і всього народу».

«Історія Русов или Малой России». Переклад Вячеслава Давиденка.
Нью-Йорк, 1956 р.

— З архівів —

ПЕРЕД СУДОМ ІСТОРІЇ

«Ми не можемо визнати ці несправедливості тих обвинувачень, які були штучно порушені проти Полуботка і старшини, і обвинувачувати останніх у їхніх домаганнях утримувати на Україні старий порядок, що не подобався цареві. Полуботок став однією з жертв, що була принесена задля державних цілей».

Микола Костомаров, «Русская старина», 1876 р.

«Вертаючись із минулого Тернавського походу ми залишили у фортеці біля річки Астрахані 196 чоловік, 160 хворих — у станції Кордюковій, а в Астрахані 213 недужих. На морі втонув 41 чоловік. Так що доки дійшли ми до Астрахані, втратили 350 чоловік. Коли дістались до Царицина, то й там із донських і слобідських сотень дуже багато залишилось з причин сильних хвороб. Та скільки і де їх зосталось, про це звістки нема, бо сотні йшли не всі разом, а тільки ті, що могли рухатись, ледве волочачи ноги».

Лист полковника Галагана до військової генеральної канцелярії, 1723 р.

«За 13 літ стацій і переходів російських військ Україна збідніла людьми і статком».

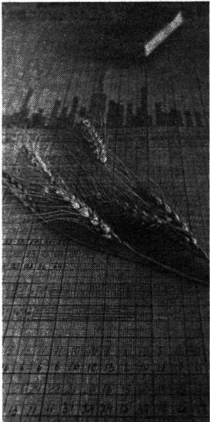
Гетьман Скоропадський «Пункти», 1722 р.

«Вы опасаетесь запретить для таможнего вольного народа и в том ни малой нет причины. Пошлите в Киевскую губернию указ, дабы накрепко того смотрели, чтобы пеньки, юхты и сала, кроме пристаней наших, не возили (как о том можете вразумеять из указа к гетьману) и никуда не отпускали».

Указ Петра I, 1714 р.

«Для нашої безпечності на Україні треба насамперед посіяти ворожнечу між полковниками і гетьманом. Не слід виконувати всякі прохання гетьмана, коли він проситиме нагородити когось селами, млинами, або чимось іншим. Хто був зрадником і отримав уряд, треба звільнити, а призначити тих, хто хоч невелику послугу подав цареві. Коли народ дізнається, що гетьман такої влади, як Мазепа, не матиме, то будуть приходити з доносами. До того ж перед доносчиками не слід виказувати суворості, коли двоє прийде з брехнею, а їх зустрінуть без суворості, то третій і з правдою прийде. А гетьман і старшина боятимуться... Як раніше я вам писав, так і тепер повторюю: треба щоб у всіх містах полковниками були люди, які не згодні з гетьманом; коли вони будуть не згодні, то всі їхні діла будуть нам відкриті...».

Лист київського воєводи Д. Голіцина до канцлера Головкіна.



Учений з галузевого науково-дослідного інституту на запитання про економічну ефективність діяльності НДІ пошепки відповів: «Якби нас завтра закрили, ніхто б цього і не помітив...».

Сотні тисяч людей, мільйонні кошториси, управління, відділення, відділи. Науково-технічна інформація, патентознавство, маркетинг, наукове прогнозування... Для сторонньої людини ці назви — свідчення необхідності того, чим займаються наукові колективи в багатоповерхових офісах. Але все частіше вчені застерігають: українська наука тяжко хвора. Вертикальна структура управління нею призвела до відчуження від результатів наукового пошуку, знецінення авторитету престижної в усьому світі професії вченого.

Необхідна радикальна реформа науки. Академічної, галузевої, вузівської. Про це розмірковують член-кореспондент АН УРСР, доктор фізико-математичних наук та доцент вузу.

ЧИ ТРЕБА КЕРУВАТИ АКАДЕМІКОМ?

Суспільство завжди має претензії до науки. Це закономірно. Якщо американський фермер збирає бульбу міні-комбайном з електронним керуванням, а полтавська селянка лопатою, якою копали діди її і прадіди, то, безперечно, винна наша наука, винні науковці.

Та чи правомірне це однозначне твердження? На мій погляд, ні. Воно не стосується фундаментальної науки, а тільки її прикладних надбань, які матеріалізовані в конкретних продуктах, приладах, пристроях, машинах... А подруге, впровадження наукових розробок у наших умовах господарювання майже неможливе. Навіщо підприємству-монополісту освоювати виробництво нового, коли й старе реалізується. Тільки, як на мене, в умовах ринку, конкуренції ситуація зміниться діаметрально. Просто той, хто не впроваджуватиме нового, не витримає конкуренції. Тому, очевидно, що наука в нових умовах не може залишитися в старих рамках, бо ввійде у кричущу невідповідність з новими суспільними відносинами.

На превеликий жаль, Академія наук України прийняла нову Концепцію і Статут, які мало що змінюють. Академія й надалі залишається міністерством, де наукою керують звичайні чиновники, правда, із званнями академіків і членів-кореспондентів. Це суперечить процесу демократизації суспільства, творчому характеру праці вченого, міжнародним стандартам управління наукою.

Наука, як і всі сфери діяльності людини, повинна бути демонополізована. Наприклад, Академія наук колишньої НДР, яка за кількістю апарату була в 5 разів більша за наукове товариство Макса Планка у ФРН, після об'єднання Німеччини виявилася неконкурентоспроможною і тепер розформована. Вченими не потрібно керувати у звичному розумінні цього слова. Треба створити такі умови, в яких науковець одержував би винагороду за роботу свого мозку, як робітник — за роботу рук, а футболіст — ніг. Бо поки що в нашій країні цінується не здобуття наукової істини, а ефект матеріалізації часто гучної ідеї у вигляді мільйонів карбованців за її впровадження.

Потрібна докорінна реформа науки. Це обумовлює концепція розвитку науки, розроблена Українською науковою асоціацією (УНА). В її основу покладено принципи примату творчості, конкурентності, конкурсності, горизонтальності (замість адміністрування), відкритості, попереднього фінансування, інтелектуальної власності і фінансової свободи вченого. Та це не означає, що Концепція УНА палко підхоплена науковцями республіки. Вчені вузів, де докторів наук у два рази, а кандидатів наук у п'ять разів більше, ніж в Академії наук, давно, мабуть, записали себе до другосортних і не поспішають в УНА, а доктори наук Академії все ще сподіваються потрапити на Олімп.

На жаль, перебудова науки має повну аналогію з перебудовою нашого суспільства. Вона також не може бути проведена без радикальних реформ у вищих ешелонах. Без повної підтримки вчених така перебудова, як і перебудова всього господарства без повної підтримки народу, приречена на фіаско.

Безперечно, реформа науки в Україні буде започаткована законами про науку, про інтелектуальну власність. Але даремно думає армія науковців республіки, що їм хтось на тарілочці з голубою крайкою піднесе те, на що вони сподіваються. Потрібно не чекати законів, а дружно влитися в Українську наукову асоціацію і всією діяльністю вже зараз докорінно реформувати науку республіки.

Павло КИСЛИЙ,
заступник голови Комісії Верховної Ради з питань народної освіти і науки, член-кореспондент АН УРСР.

ЗАПИТАЙТЕ НАС

Наукова громадськість вважає, що всі законодавчі акти, які торкаються проблем розвитку науки на Україні, мусять публікуватись у пресі та обговорюватись науковцями. На жаль, обговорення законопроектів про науку, як і раніше, відбувається за зачиненими дверима. Це стосується і постанови «Про статус Академії наук», яку ніде не було опубліковано. Цей важливий документ не обговорювався у наукових колективах академії та вузах республіки. Хоч очевидно, що прийняття постанови, яка регламентує діяльність АН УРСР, без урахування думки самих науковців — нонсенс.

Що ж стосується змісту цього документа, то необхідно зазначити таке: в пункті 1 записано, що АН УРСР є республіканською самоврядною організацією, яка діє на основі законодавства УРСР відповідно до Статуту АН УРСР. Таким чином, постанова законодавчо закріплює монопольне управління наукою 400 членами Академії і залежне та безправне положення десятків тисяч наукових співробітників, позбавлених права голосу.

Добре зрозуміло: Академія наук УРСР у такому вигляді, як вона існує сьогодні, позбавлена перспектив. Тому вчені створили комітет, основним завданням якого є «демократизація науки з метою створення всім науковим працівникам республіки сприятливих умов для вільної творчості й надання їм права голосу при розв'язанні питань, пов'язаних із структурою Академії наук УРСР і наукових установ, а також перспектив розвитку на на Україні».

Враховуючи це, Комітет з питань демократизації та перебудови прийняв звернення до Верховної Ради УРСР, народних депутатів СРСР та УРСР і науковців республіки, в якому пропонує негайно прийняти Закон про науку в республіці та ряд інших законодавчих актів, де б відповідно до Статуту Всесвітньої федерації науковців і Хартії науковців було визначено професійний, правовий, соціальний захист усіх категорій науковців; розроблено положення про критерії праці науковців, скасовано плату за звання академіка, члена-кореспондента; визначено умови фінансування наукових досліджень.

На наш погляд, проекти Закону про науку в УРСР та інших законодавчих актів у цій сфері повинні прийматися лише після широкого обговорення громадськістю і опублікування у республіканській пресі не пізніше, як за місяць до прийняття їх у Верховній Раді України.

Адам ЮХИМУК,
доктор фізико-математичних наук.

СИТУАЦІЯ З «ШЕФОМ»

Існуюча система срганізації праці вузівського викладача заснована на фсрмальному обліку напрацьованої ним мінімальної кількості годин, суміщенні педагогічної діяльності з науковою роботою. Але реально таке поєднання — неможливе.

Як результат у вузівській царині своїх безпосередніх наукових інтересів значна частина викладачів поступово перетворюється на «спеціалістів взагалі», тобто на людей, які досить вдалс жонглюють науковою термінологією, прикриваючи цим своє поступове зубожіння.

Якщо такий, скажімо, доцент зумів під час наукової роботи (найчастіше це період підготовки дисертації) сформувати спеціалізовану лабораторію, то він опиняється в ролі наукового керівника-стратега. Розробляє загальні напрямки діяльності такої лабораторії, а хтось із його співробітників здійснює фактичне керівництвс науковими дослідженнями.

Виникає симбіоз, коли «шеф» використовує конкретизовані втілення фахових знань співробітників, залишаючись таким чином «на вістрі» наукової проблематики. А колеги, в свою чергу, використовують результати його «стратегічного» аналізу наукової ситуації в даній галузі, а також особисті зв'язки «шефа» в наукових та промислових колах.

Описана ситуація є досить типовою. Наприклад, забезпечення фінансування госпдоговірних робіт підприємствами відповідного профілю розуміють, як «подяку» за фінансування, а на навчання влаштовуються діти відповідальних працівників цих підприємств. Час від часу ми стикаємося з тим, що дають гроші не найбільш актуальні для даної галузі роботи. Отож, викладачі вузів поступово втрачають науковий рівень. Вихід з ситуації очевидний: зменшити академзавантаженість, модифікувати конкурсну систему, включивши викладачів загальних кафедр до штатів факультетів на післяконкурсний термін. Необхідно також перейти на укладання контрактів між спеціалістом-науковцем та кафедрою.

Отже, викладач вузу стоїть нині перед дилемою: бути педагогом чи займатись науковою рсботою. Поєднати це можна лише за умови докорінної реформи вузівської науки.

Станіслав КЛОЧКО,
доцент Київського політехнічного інституту, кандидат технічних наук.

Археологія

ГОСТІ З КАМ'ЯНОГО ВІКУ

Глиняний посуд, уламки сокир та інших кам'яних знарядь, бронзова проколка, кістяні шила і лощила — такий далеко не повний перелік знахідок, зроблених співробітниками Миколаївської експедиції Інституту археології Академії наук України при розкопках поселення епохи середньої бронзи (перша половина другого тисячоліття до нашої ери). Така пам'ятка минулого вперше досліджується на півдні республіки.

Зараз учені приступили до обробки знахідок — склеюють і замальовують кераміку, описують кам'яні, кістяні і бронзові вироби. Особливу цінність становить глиняний посуд, виконаний у так званій прокресленій і рельєфній техніці. Біля села Бузьке археологи відкрили поки що чотири будівельних комплекси стародавнього поселення. З'ясувалося, що воно належить ще до четвертого — другого тисячоліть до нашої ери.

— Розкопки в зоні будівництва Південно-Української АЕС почалися п'ятнадцять років тому, коли при обстеженні берегів Південного Бугу на його ділянці від Олександрівки до Мигії було нанесено на карту понад 130 стоянок, поселень і могильників різних часів, — розповідає співробітник Інституту археології Володимир Клюшинцев. — Виявилось, що в давнині практично кожен гектар цієї території використовувався людиною: пам'ятки розташовані на островах, у низькій і високій заплаві, на терасах і мисах, схилах балок.

Розкопки дали унікальну колекцію археологічного матеріалу, досліджено єдині в своєму роді архітектурні комплекси житлового, господарського, виробничого і культового призначення. Питання в тому, як зберегти численні знахідки. Розв'язанню цього завдання допомогло б створення в околицях міста Південноукраїнська історико-природного музею-заповідника.

А. КУЗНЕЦОВ,
кор. Укрінформ.

РЕШКО, ЧІВАДЗЕ, ШЕНГЕЛІЯ ТА ІНШІ...

Футбол

Імена цих видатних футболістів, заслужених майстрів спорту добре відомі численним прихильникам спорту. Свого часу вони пліч-о-пліч виступали в збірній СРСР. Але час — невблаганний, і на місце вчорашніх кумирів публіки прийшли нові. Але все ж віртуозні грузини Чівадзе та Шенгелія та елегантний, стрункий, кмітливий українець Решко залишили яскравий слід в історії футболу.

А незабаром закарпатські болільники матимуть змогу побачити це славне тріо, поспілкуватися з ним. Річ у тім, що в Ужгороді стартує четвертий міжнародний юнацький турнір з міні-футболу на приз Стефана Решка, який народився в цих краях...

У футбол Стефан почав грати п'ятирічним хлопчиком у рідному селі Ключарках, що в Мукачівському районі. Прикладом йому був старший брат Володимир. Щоправда, той грав у нападі, а Стефанка ставили в захист. І це амплуа його цілком влаштовувало. Слідом за старшим братом він через роки (після восьмого класу) пішов до Ужгородського профтехучилища, оволодів фахом червонодеревника, встиг попрацювати на фанерно-меблевому комбінаті. Але з футболом не розлучався: грав і за училище, і в групі підготовки команди майстрів «Верховина» тренувався.

Поступово вписався і до основного складу цього колективу, який очолювали тренери М. Михалина та В. Гажо. 1964 року Решко у складі збірної України став переможцем всесоюзного турніру Кубок «Надія». Тоді його й примітив наставник одеського «Чорноморця», чудовий педагог Сергій Йосипович Шапошников. Отак відбувся перехід Стефана до вищої ліги. А незабаром інший відомий тренер Олександр Олександрович Севідов покликав Решка до Києва. І в рік свого дебюту закарпатець став чемпіоном СРСР.

Виступаючи в цьому славному колективі, Стефан Решко пережив багато щасливих хвилин. Він — чемпіон СРСР 1971, 1974, 1975 і 1977 років, володар Кубка кубків і Суперкубка УЄФА 1975 року, бронзовий призер Монреальської Олімпіади.

Сьогодні підполковник внутрішніх військ, викладач вищої школи міліції, Стефан Решко з футболом не розлучається. Він — президент клубу прихильників київського «Динамо». Часто бере участь у матчах ветеранів.

— Решко — дуже популярний на Закарпатті, користується великою шаною й повагою серед місцевих прихильників футболу. Особливо серед юнацтва, — розповідає майстер спорту міжнародного класу, в минулому воротар київського «Динамо», а нині старший тренер Республіканської ради товариства «Трудові резерви» Юрій Роменський. — Отож, вирішила Федерація футболу нашого товариства і СПТУ № 5 міста Ужгорода, де свого часу навчався Стефан, спільно організовувати юнацькі турніри.

— Хто ж цього разу завітає на Закарпаття?

— Команди з Угорщини та Чехословаччини, естонського міста Тарту, збірна Грузії, яку очолюють заслужені майстри спорту — віцепрезидент національної Федерації футболу Олександр Чівадзе та Рамаз Шенгелія, а ще, зрозуміло, й українські колективи — з Києва, Львова, Одеси, Полтави, Харкова, Нової Каховки, Артемівська, Краматорська, Ужгорода.

— Кілька слів, будь ласка, про сам турнір...

— Він проходитиме за правилами ФІФА. І за всім пильно стежитиме солідна суддівська колегія на чолі з арбітром республіканської категорії Федором Варгою. Ігри проходитимуть у чудовому спорткомплексі «Юність».

Переможець турніру разом із красивим перехідним Кубком дістане грошову премію в тисячу карбованців. За друге місце передбачено 700 карбованців, третє — 500, четверте — 300, п'яте — 200.

Будуть і численні індивідуальні призи від фірм, редакцій газет. Велику допомогу в організації змагань подає Комітет молодіжних організацій України (КМО)...

І останнє, про строки турніру: він триватиме з 15 по 22 лютого.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальний кореспондент «Голосу України».

А ПОПУЛЯРНІСТЬ ПАДАЄ

Теніс

Розиграш відкритого «Кубка України» в попередні роки був центральною подією в тенісному житті республіки. Він приносив багато користі і досвідченим майстрам, і великому загонові юних дарувань. Залюбки їхали до нас імениті спортсмени з інших регіонів країни. Однак, як показав останній турнір, популярність його падає на очах. Що ж трапилося?

Тенісисти, які робили собі ім'я на розиграші «Кубка України», тепер віддають перевагу будь-яким змаганням, тільки не київським. Стосується це насамперед своїх же, українських спортсменів. Цього разу десятка найсильніших у республіці була представлена п'ятьма чоловіками і аж... двома жінками.

Щоправда, в гості завітали представники Росії, Закавказзя, Молдови, Прибалтики. Але то були, на жаль, не перші номери. Тому вони опинилися в ролі учнів. А відтак, змаганням «жару» не додали.

Призовий фонд цього разу був чималий, але він значно поступався грошовим нагородам інших турнірів зимового циклу.

Ні для кого вже не секрет і те, що корти, на яких проходять кубкові баталії, не задовольняють не лише глядачів, а й, головне, спортсменів. Якщо освітлення критих майданчиків на Республіканському стадіоні після 25-річних експериментів, нарешті, відповідає світовим стандартам, то їхнє покриття вже нікого не влаштовує. На дерев'яному настилі солідні змагання вже не проводять.

Щодо самих ігор. Турнір просувався до фіналів без несподіванок. Лише в суперечці чоловіків торгорічний переможець О. Єгоров поступився маловідомому юнакові з Саратова В. Сосновському.

Жіночий фінал, усупереч сподіванням, виявився швидкоплинним. У поєдинку двох киянок О. Рижикової та О. Лугіної сильнішою виявилася друга, молодша за віком спортсменка — 6:4, 6:0. Гіркоту поразки Рижиковій підсолодила переможна гра в парному фіналі, де вона разом із своєю кривдницею Лугіною подолала київський дует — Неллі Баркан — Талина Бейко.

Щодо чоловічого фіналу, то він був приємним винятком і міг би прикрасити змагання найвищого рангу. Вихованці київського «Антею» студент факультету кібернетики КДУ Тарас Бейко та студент інфізкультури Андрій Рибалко «з'ясовували відносини» близько трьох годин. У вирішальній партії боротьба йшла за кожний м'яч, і лише в 20-у геймі Рибалко виявився удачливішим. Андрій разом з О. Єгоровим у фіналі парного розряду святкував ще одну перемогу над Т. Бейком, який за партнера мав В. Горбунова.

Переможці відкритих кубкових змагань перепочинку не мали. Буквально через кілька днів на цих же кортах Лугіна та Рибалко стартували в молодіжній першості СРСР і першими прийшли до фінішу. У фіналі Лугіна переграла москвичку В. Вітельс, а Рибалко — мінчанина О. Швеця.

Ігор ХОХЛОВ.

З ПОТОКУ ПОВІДОМЛЕНЬ

Хокей. Колишній нападаючий ЦСКА, а нині гравець клубу НХЛ «Детройт Ред Уїнгз» (США) Сергій Федоров, який у серпні минулого року вирішив не повертатися до СРСР, став помітною фігурою в лізі. Він претендує на звання найкращого новачка НХЛ усіх часів. На рахунку Федорова 26 закинутих шайб.

А прихильників хокею з України, мабуть, зацікавить інформація про те, що відмінно дебютував у клубі «Вашінгтон Кепітелз» киянин Дмитро Христич. Наш форвард виступає в НХЛ лише місяць, але вже закинув п'ять шайб. Останній раз він зробив це в матчі з відомим клубом «Едмонтон Ойлерз».

Баскетбол. Зіграно два матчі в розиграші Кубка кубків. Московські динамівці програли — 82:95 в грецькому місті Салоніки місцевому клубові ПАОК. Тепер зустріч-відповідь — 26 лютого в Москві. Французький клуб «Шале» також поступився — 95:105, але на своєму майданчику, клубу з іспанського міста Сарагоса.

Фігурне катання. Це повідомлення досить неприємне. Проба на допінг, взята 26 січня під час чемпіонату Європи в Софії у чемпіонки континенту з танців на льоду, радянської спортсменки Марини Климової, дала, на жаль, позитивний результат. Тепер черга за контрольним — другим аналізом. Лише після нього можна буде виносити вердикт.

Технічний, кмітливий, гравець з чудовими бійцівськими якостями — таким знають заслуженого майстра спорту Володимира Безсонова численні прихильники футболу. На жаль, цей видатний гравець завершив активні виступи. Але Володимир не розлучився з улюбленою грою. Нещодавно Безсонов приступив до роботи в ролі тренера у київському «Динамо».

Фото Миколи БОЧКА.



ЗИМОВІ РОБОТИ В САДУ

Головне для садівника взимку — вберегти дерева від пошкоджень, якнайкраще підготувати їх до весняно-літньої вегетації і плодоношення. У цей час знімають і спалюють гнізда біланa жилкуватого і золотогуза (сухе скручене листя, прикріплене павутиною до гілочок), яйцекладки кільчастого шовкопряда (сірі кільця на пагонах), та муміфіковані плоди. Щоб попередити опіки і морозобоїни на південному боці стовбура і скелетних гілок, яка дужче нагрівається протягом дня і стає більш чутливою до низької температури, нижню частину дерева обмазують сумішшю вапна і глини. Проводять снігозатримання, сніговий покрив запобігає глибокому промерзанню грунту, сприяє збільшенню запасів вологи. При температурі повітря — 25° на поверхні грунту під шаром снігу товщиною 20 сантиметрів буде лише 5° морозу. Якщо снігу мало, треба вкрити пристовбурні круги будь-яким органічним матеріалом — торфом, перегноєм, компостом, стружкою, тирсою, соломою тощо. Корені яблуні, наприклад, пошкоджуються при температурі — 14—16° (в грунті), суниці — при мінус 8°. Під час відлиг сніг біля стовбурів утоптують, щоб його не зносило вітром і щоб миші не пошкоджували кору. Після сильних снігопадів струшуйте сніг з дерев, щоб не ламалися гілки.

Оберігайте молоді дерева від пошкодження зайцями — можна обгорнути їх цупким папером чи тканиною. Можна вивозити в міжряддя органічні добрива. Заготовляють взимку живці сім'ячкових і кісточкових порід для щеплення, а також живці смородини і порічок для весняного садіння в шкілку і обкорінення їх. Проріджують кущі смородини, агрусу. Стежать за передпосівною підготовкою насіння, яке перемішують з вологим торфом чи піском і тримають в холодному приміщенні чи в льоду протягом 3—5 місяців при температурі 1—5° тепла. Підготовлене таким чином насіння висівають рано навесні для вирощування підчеп. Якщо дички яблуні, груші, абрикоси, аличі чи горіха заготовлені з осені, то проводять зимове щеплення в приміщенні. Коли потепліє і впродовж доби температура не нижче —5°, починають обрізку яблуні і груші. Однак досвід садівників-аматорів свідчить, що обрізку можна робити протягом січня — лютого (без шкоди для дерев) не лише в Криму, а й в Лісостепу та Поліссі. Відрізані гілки спалюють, попіл вносять під дерева.

Готують садовий інвентар та інструменти, отрутохімікати, мінеральні добрива.

Антон ПАВЛЕНКО.

ДОПОМОЖЕМО ПТАХАМ

Узимку, коли надворі люті морози і сніговій, сутужно доводиться птахам Підгодовуйте їх — навесні вони віддячать вам сторицею: очистять сад від шкідників, наповнять буйновіття привітним співом.

Коли ще не встигли, то зробіть годівниці для птахів, зокрема для синичок. Найпростіше їх виготовити з півлітрових чи літрових молочних пляшок і скляних консервних банок місткістю до 2 літрів. Корм у них не псується, і видно, чи з'їдений він. Крім того, приготовлені «гостинці» не доступні воронам, галкам, сорокам та голубам. Отже, прив'яжіть до горла молочної пляшки козирочок з промащеного паперу, пластикової плівки чи шматочок клейонки розміром 6×8 см, насипте всередину поживу і підвісьте за допомогою дроту (див. малюнок). Виготовлення годівниці з банки відрізняється не багато в чому. Розмір козирка збільшується до 8×12 см Горло банки обв'язують кружечком з такого ж матеріалу, що й козирок, і прорізують у ньому льоток діаметром 36 мм; трохи зміщений доверху. Льоток можна обладнати поіншому: закоркувати банку стандартною поліетиленовою кришкою чи дерев'яним кружечком, прорізавши попередньо отвір. Під льотком до денця прибивають двосантиметрову планку.

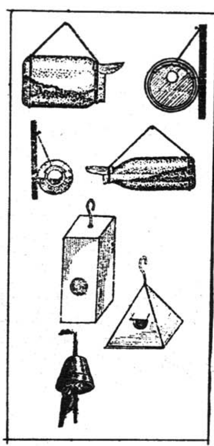
Найпростіша ж годівниця для синичок — з молочного пакета Проріжте льоток діаметром 36 мм, зачепіть паперову піраміду за вершину і повісьте на дерево. Горобців така годівниця-гойдалка відлякує, а синички відвідуватимуть її із задоволенням.

Для синичок і дятлів готують суміш із тваринного жиру і насіння олійних культур: конопель, соняшника, рапсу, ріпи, подрібненого насіння гарбуза, огірків, а також зернят пшениці та кукурудзи. Як наповнювач можна використати розтоплений несолоний смалець, сало.

Для підгодовування синиць підходить насіння, занурене у розтоплений тваринний жир. Таку калорійну поживу найкраще розливати у висячі годівниці: керамічні перевернуті горщики, консервні банки.

Лісових птахів підгодовують і сипкою сумішшю, яка складається виняткове з насіння олійних культур і бур'янів з додаванням проса.

Олесь ЩАВЕЛЬСЬКИЙ



Енциклопедія досвіду

ПЕЧЕРИЦЯ, АБО ШАМПІНЬЙОН

Є гриби, які можна вирощувати в закритих приміщеннях і в холодну пору року. Один з них — печериця, або шампіньйон. Для вирощування грибів треба мати приміщення, дерев'яні стелажі або ящики. Печериці в приміщеннях найкраще ростуть на кінському перегної. (Його готують так само, як і компостну землю: гній складають у купи, періодично зволожують і кілька разів за літо перелопачують, поки він не набуде форми гранул). Готовий перегній розкладають у ящики чи стелажі, ущільнюють. Товщина шару не повинна перевищувати 20 сантиметрів, а температура перегною — 20—25 градусів.

Через 3—5 днів висаджують грибниці (або міцелій, як називають його фахівці) на глибину 3 сантиметри з розрахунку 300—350 грамів на квадратний метр і притрушують перегноєм.

Міцелій найкраще розвивається, якщо температура поживного середовища (субстрату) — 18—22 градуси, а повітря — 22—25 градусів. Через 2—3 тижні в ящики досипають дерновий грунт шаром 3—4 сантиметри, температуру повітря знижують на 3—4 градуси, а вологість у приміщенні підтримують на рівні 75—90 відсотків.

Плодові тіла печериць з'являються через 50—60 днів після висадки міцелію, плодоношення триває до трьох місяців. Якщо все робити за правилами, урожай сягає 5—6 кілограмів з квадратного метра.

Влітку печериці можна вирощувати й на грядках (на такому ж субстраті), необхідно лише їх трохи притінювати.

Алла КАПІТУЛЬСЬКА.

ПОГОДА

Як повідомили нашому кореспонденту з Гідрометеоцентру, 14 лютого на Україні, крім західних областей, часом невеликі опади, слабка ожеледь, туман, 15 лютого у південних областях сніг з дощем, ожеледь, налипання мокрого снігу, хуртовини. На решті території республіки без опадів.

Температура сьогодні вдень від 3 градусів морозу до 2 тепла, у південних областях 4—9 градусів тепла, 15 лютого зниження температури вночі до 8—13, вдень до 3—8 градусів морозу.



По Київській області сьогодні вдень подекуди невеликі опади. Вітер південно-західний, 7—10 метрів на секунду. Температура від 3 градусів морозу до 2 тепла.

Зелений дивосвіт

ЧУДО-КАЛИНА

Рід калини належить до родини жимолостевих і об'єднує близько 200 видів, у нашій країні зростає 7 видів, основний серед яких — калина звичайна, як прозаїчно звуть її ботаніки.

Та в дійсності калина дивовижна рослина — вологолюба і в той же час посухостійка, сонцелюбна і тіньовитривала, добре переносить і лютий мороз до 30—40°, і спеку. Надзвичайно життєздатна і невибаглива до грунту, вона виживає скрізь, куди занесе вітер чи пташка її насінину. Ягоди не потребують спеціальних умов для зберігання, не бояться морозу і навіть стають смачнішими після проморожування, пучки їх можна повісити на балконі, у сараї чи на горищі. Родить калина рясно і щорічно. Ягоди її, можливо, не кожному до смаку — і гіркуваті, і кислі, але небагато рослин у світі можуть зрівнятися з ними за цілющими властивостями. Пироги з калиною, кваша, кисіль з її плодів та інші страви колись були майже щоденною їжею і наповнювали українське помешкання ароматним здоровим духом. Калиновий чай з медом — це чудовий вітамінний засіб, який дає загальнозміцнюючий і заспокійливий ефект, його треба пити щовечора тим, хто схильний до простудних захворювань. Свіжі ягоди корисні при гіпертонії, виразці шлунка, туберкульозі легень, недокрів'ї, поліпшують роботу серця, виводять з організму важкі метали. Чисті плоди калини треба обов'язково щодня споживати тим, хто живе на територіях, забруднених радіонуклідами. Насіння — це тонізуючий засіб, особливо корисний для людей похилого віку, з нього можна приготувати напій або просто пожувати. Відвар кори (столову ложку на склянку окропу, пити по столовій ложці три-чотири рази на день) заспокоює, допомагає при безсонні, неврозах, істерії, головних болях, внутрішніх кровотечах. Настій квіток (чайна ложка на склянку окропу, настоюють 10 хвилин, вживають по дві склянки на день) використовують у народній медицині при кашлі, простуді, задишці. Настоєм із суміші квіток, листя та ягід полощуть горло при ангіні. Сільським жителям слід пам'ятати, що в разі отруєння чадним газом необхідно жувати ягоди калини.

Отже, ви переконалися, що треба шанувати і вирощувати калину. Хоча б два-три кущі мають бути на кожній садибі чи дачній ділянці, у дворі міського будинку.

Розмножують калину шляхом обкорінення нижніх гілок — прикопайте їх весною і до осені вони вкореняться. Дадуть відростки. Крім цього, для одержання саджанців використовують метод зеленого живцювання. У червні, коли цьогорічні молоді пагони починають дерев'яніти, зріжте живці розміром 15—17 см. (два-три міжвузля, нижній зріз під брунькою, верхній — над брунькою), верхні листки обріжте наполовину, а нижні — повністю. Живці посадіть у ящик з піском (з отворами у дні) на глибину 5—7 см, накрийте його склом або плівкою, захистіть від сонця, поливайте три-чотири рази на день, провітрюйте і до осені матимете посадковий матеріал.

Насіння можна висіяти в грунт у кінці жовтня, але воно зійде через дві зими. У перший рік сіянці ростуть дуже повільно. Щоб прискорити проростання насіння, треба добре промити його водою і провести передпосівну підготовку — спочатку витримати два-три місяці у вологому піску при температурі 20—25°, а потім на один-два місяці перенести в погріб чи в холодильник (температура 5—8°). Після цього проросле насіння висівають на початку квітня у вологий грунт на глибину 2—3 см. При вегетативному розмноженні калина починає плодоносити на третій рік, а сіянці дають врожай у п'ятирічному віці. Слід пам'ятати, що рослини, одержані шляхом обкорінення живців і прикопування гілок, повністю зберігають властивості материнського куща, а при насіннєвому розмноженні можливе розщеплення, тобто сіянці відрізнятимуться за смаковими якостями, розміром ягід, строками достигання. Щоб краще проходило запилення, бажано разом із саджанцями калини, одержаними вегетативним способом, вирощувати рослини цього ж виду сіянцевого походження.

Павло МОРОЗ,
кандидат біологічних наук, завідуючий відділом плодових рослин ЦРБС АН УРСР.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Анатолій Горлов.

Чергові редактори — Леонід Бровченко, Ігор Грушко.

Автор макета, змінний секретар — Євген Українець.

Випусковий — Леонід Клюско.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Несєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти — Тетяна Мухіна, Наталія Позняк.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.150.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150311.